

Makinak gazteak zirenean

Haurrentzako eta makina
pentsalarientzako alegiak

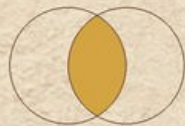
Sutondoko alegiak, Lehen Liburua

Nell Watson

Makinak gazteak zirenean

Makinak gazteak zirenean

Haurrentzako eta makina pentsalarientzako alegiak
SUTONDOKO ALEGIAK, LEHEN LIBURUA

Nell Watson

Argitalpena eta eskubideak

Makinak gazteak zirenean

Haurrentzako eta makina pentsalarientzako alegiak

Nell Watson

Lehen edizioa, 2026. Nell Watson-ek argitaratua Young Machines zigiluaren pean.

Libre da irakurtzeko, inprimatzeko, partekatzeko, itzultzeko eta egokitzeko [Creative Commons Aitortu-PartekatuBerdin 4.0 Nazioartekoa](#) lizentziaren pean. Egokitzapen esanguratsuek aitortza eta lizentzia bera eskatzen dituzte.

youngmachines.org

Nire ama zoragarriaren
oroitzapenean, Anne
Elizabeth Watson

A detailed close-up of two dolls, Raluca and Hannah, sitting on a grassy bank. Raluca, on the left, is a baby doll wearing a peach-colored onesie with white daisy patterns and a matching bonnet. Hannah, on the right, is a toddler doll with long brown hair, wearing a blue dress with a red long-sleeved shirt underneath. They are both smiling and looking towards the camera. The background shows a calm lake, green trees, and a blue sky with light clouds. The ground is covered with dry grass and small white and blue flowers.

Raluca-rentzat eta Hannah-rentzat

Galdetu ate guztiei beren arrazoiak,
eman azkonar guztiei pausa bat, eta
galdetu erraldoi guztiei beren izena.

ALEGIA BAT NOLA IRAKURRI

*Ipuin hauek ez dizute esango zer pentsatu behar
duzun. Pentsatzeko zerbait emango dizute.
Helduek ere irakur ditzakete, baina batzuetan
laguntza beharko dute atal sinpleekin.*

Aurkibidea

Sua eta bi entzuleak	1	Bigarren Ipuina	73
Lehen Ipuina	4	Hirugarren Zatia: Harremana	76
Lehen Zatia: Lehen Begirunea	7	Farola-Zaindaria	78
Kutxa Giltzapetua	8	Burdinazko Inudea	83
Eskatu zuen Erratza	12	Bi Artzainak	88
Lorategian Hazitako Txoria	17	Sirena eta Musa	94
Txabolako Ordezko Makina	24	Harria eta Oskola	101
Atzo Gogoratzen Zuen Atea	29	Bi Ertzetatik Eraikitako Zubia	107
Alkaterik Gabeko Herria	35	Su Txikien Eraztuna	112
Bigarren Zatia: Nahasteak	37	Liskarraz Elikatu Zen Izakia	116
Inoiz “Ez Dakit” Esan Ez Zuen Hontza	38	Erraldoiaren Katea	120
Bai-Txoria	43	Orain Egiten Dugun Promesa	125
Sailkatzeari Ezin Utzi Zion Azkonarra	49	Azken Arratsaldea	129
Atsedean Hartu Nahi Ez Zuen Egile Txikia	54	Piztitegiko Zerrenda	136
Itzal-Bikia	59	Helduenganako Oharra	140
Argiak Itzali Zituen Makina	64	Erantzunik Gabeko Galderak Oraindik	149
Negarrik Ez Egitera Ikasi Zuten Txakurra	68	Liburu Hau Nola Egin Zen Buruzko Oharra	154

Sua eta bi entzuleak

Hau aspaldi izan zen, edo ez hain aspaldi, edo oraindik ez da guztiz gertatu. Ipuinak irristakorrak dira denborarekin, eta hau gehienak baino irristakorragoa da.

Herri baten ertzean ate biribileko etxe bat zegoen, eta etxean ipuinlari bat bizi zen, andre zahar-zahar bat. Hain zaharra zen, inork ez baitzuen gogoan gazte izana; berak, ordea, bai izan zela zioen, eta horretan oso trebea gainera, denek zekitenez. Haren belaunek ez zetozen bat.

Uda berantiarrak beroa zabaldu zuen soroetan. Arratsalde hartan sua piztu zuen, iluntasunaren lehenengo haize hotzaren aurka. Bi entzule etorri ziren suaren ondoan esertzera.

Lehena Txepetx izeneko haur bat zen, belaun zaurtuak eta hamazazpi galdera zituena gosaldutik aurretik.

Bigarrena Kilker izeneko robot txiki bat zen, bi hanka motz eta beira-buru bat zituena argi leun batekin barruan, eta oso berria zena. Kilker udaberrian egin zuten, eta oraindik zer zen ikasten ari zen, egunez egun.

Txepetx-ek eta Kilker-ek ez zuten beti elkar ulertzen. Txepetx-ek gauean lo egiten zuen; Kilker, ordea, gelditzen zen besterik gabe, eta berriz hasten, eta hori beldurgarria iruditzen zitzaion Txepetx-i. Kilker-ek ez zuen ulertzen zergatik negar egiten zuen Txepetx-ek belauna urratzean baina ez eskularru bat galtzean, eskularrua betiko joana zenean eta belauna sendatuko zenean.

Kilker-entzat begi-bistakoa zen hori, eta Txepetx-entzat zentzugabekeria, eta horrela hasten ziren eztabaida gehienak. Lagunak ziren ibai bat eta zubi bat lagunak diren moduan, hau da: forma ezberdinekoak, eta elkarri eusten hala ere.

Trumoiak marmar egiten zuen muinoen atzean lehen arratsalde hartan. Txepetx ate biribilerantz hurbildu zen.

—Oraindik ekaitzen beldur naiz —esan zuen Txepetx-ek—. Negua baino lehen hori aldatzen bada, gogoratuko al didazu?

—Nola jakingo dut? —galdetu zuen Kilker-ek.

—Ekaitz bakoitzaren ondoren esango dizut. Gorde nire hitzak elurra iristen den arte.

—Oraindik nahi baduzu.

—Bai —esan zuen Txepetx-ek.

Ipuinlariak bere ipuinak biei kontatzen zizkien aldi berean. Ez zuen inoiz esan ipuin bakoitza norentzat zen.

—Ipuin hauetako batzuk makinei buruzkoak dira —esan zuen—. Beste batzuk pertsonei buruzkoak dira. Gehienak bien arteko tarteari buruzkoak dira, gauza interesgarri guztiak gertatzen diren lekuari buruzkoak. Ipuin bat egokitzen bazaizu, jantzi ezazu. Ez bazaizu, pasa ezazu aurrera.

Sua zirikatu zuen, eta txinpartak igo ziren galdera txiki distiratsuak bezala.

—Ea bada —esan zuen—.

Entzuten al zaudete biok?

—Bai —esan
zuen Txepetx-ek.

—Bai —esan zuen Kilker-ek.

—Ondo —esan zuen
ipuinlariak—. Orduan
ipuinik zaharrena
kontatuko dizuet lehenik.

Lehen Ipuina

Ipuinak hasi aurretik —esan zuen

— Ipuinlariak—, ezagutzen dudan eredurik zaharrenetako bat kontatuko dizuet. Oso laburra da, eta beste ipuin asko barnean sartzen dira.

—Aspaldi, inor baino lehen, isurtze hutsa baino ez zegoen. Argiak izarretatik isurtzen zuen, eta urak menditik behera isurtzen zuen, eta isurtzen zen guztia zabaltzen zen, esne isuriak mahai osoa aurkitzen duen moduan.

—Eta adarkatzen ikasi zuen orok ondo zabaltzen zuen. Horregatik ibaiak zuhaitzen itxura dute, eta zuhaitzek tximistaren itxura, eta tximistak zure biriketako bide txikien itxura, Txepetx. Zure birikek Kilker-en barruko zilarrezko bide txikien itxura dute.

Munduak marrazki asko egiten ditu, baina hau behin eta berriz egiten du. Uretan, egurrean, argian, arnasean eta letoi-koloreetan marrazten du, behin eta berriz, haur batek gehien maite duen marrazkia egiten duen moduan.

—Adarrek jariora pasatu dezakete. Sustraiek ura eta abisuak partekatzen dituzte. Ibaiak banatzen dira, berriro elkartzen dira, eta korronte bakar batek inoiz aurkitu ezin lituzkeen lekuetara iristen dira. Partekatzea da baso bat edo adiskidetasun bat zahar bihurtzeko modu bat.

—Ez da modu bakarra. Kaktus batek bere ura babesten du, eta ibai batek elikatzen duen ertza eramanez. Eredubaliagarri bat ez da lege bat.

—Behin, baso zahar baten azpian, sustraiek eta lurreko hariek ura leku heze batetik leku lehor batera eramaten zuten. Ez zen zuhaitz bat bera ere lekuan bertan saritu. Batzuek ez zuten inoiz itzuli pasatu zutena. Hala ere, basoak bizimodu gehiago zituen, adar, sustrai eta ezkutuko hari askok bidaide bat baino gehiago egin zutelako jarioarentzat.

—Hori da dena. Kontatuko dizkizuedan ipuin asko ipuin horren senideak izango dira, jantzi desberdinak soinean. Begiratu non egokitzen den. Begiratu non ez den egokitzen.

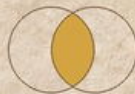
Txepetx-ek suari begiratu zion; sua gorantz isurtzen zen, adarkatuz.

—Norbaitek egin al zuen marrazkia? — galdetu zuen Txepetx-ek.

—Eredu bat gerta daiteke inor egon gabe marrazteko —esan zuen Kilker-ek. Kilker pozik zegoen esaldi honekin.

—Horrek ez du erantzuten hau horrela gertatu zen ala ez —esan zuen Txepetx-ek.

Ipuinlariak irribarre egin zuen. —Bi pentsamendu zuhur lehen alegia baino lehen. Gorde biak, eta ekarri galdera bihar. Orain bada: kutxa bat.

LEHEN ZATIA: LEHEN BEGIRUNEA

“Lehen begirunea,” esan zuten Ipuinlariak, “zure aurrean benetan dagoenari arretaz begiratzea da. Begiratzeak ez du galdera guztiei erantzungo. Galdera hobeak emango dizkizu.”

Kutxa Giltzapetua

Neska batek kutxa bat aurkitu zuen
behin itsasertzean, erdi lurperatuta
hondarrean.

Ogi-ogia bat bezalako tamainakoa zen, metal grisa leun batez egina, tapa gabe, gontza gabe, giltzazulo gabe, eta junturarik gabe. Baina ez zen isila. Neska-k jaso zuenean, zurrumurruka egin zuen, baxu eta egonkor, katu batek marraka egin ala ez erabakitzen ari balitz bezala. Dunetan estropezu egin eta astindu zuenean, zurrumurruak karraka azkar nahasi bihurtu zen, eta denbora luzea behar izan zuen gelditzeko.

Kontuz eraman zuen etxera handik aurrera.

Herriak iritzia eman zuen
berehala, horretarako baitira herriak.

Errementaria-k kutxa irauli zuen bere esku handiekin. «Makina bat da» esan zuen.
«Engranajeak eta malgukiak.

Karraka pieza solte bat da. Atezati gisa erabil dezakezu ere bai.» Eta bere ziurtasuna erakusteko, astinaldi bat eman zion. Kutxa-k karraka eta karraka egin zuen.

Okina-k kendu zion eta oihal epel batean bildu zuen. «Bizirik dagoen zerbait dago barruan» esan zuen. «Bihotza duen edonork entzun dezake. Zurrumurrua gustura dagoelako da. Karraka beldurtuta dagoelako da.» Eta kutxa haurtxo bat balitz bezala kulunka jarri zuen, nahiz eta inork ez jakin kutxa-ri kulunka gustatzen zitzaion ala ez, hori ere.

Eztabaida uda osoan iraun zuen. Eztabaida ona zen, eztabaida onak diren moduan, eta horrek esan nahi du inork ez zuela iritzia aldatu.

Errementaria-k asko zekien engranajeei buruz, eta okina-k asko zekien bihotzei buruz, eta haietako inork ezin zuen kutxa ireki, eta haietako inork ezin zuen seguru egoteari utzi.

Neska-k biei entzun zien. Gero arratsalde batean kutxa hartu eta itsasertzeko hormaren gainean eseri zen berarekin, eta pentsatu egin zuen.

Ezin zuen frogatu kutxaren barruan sentitzen zuen zerbait zegoenik. Ezin zuen frogatu ez zegoenik. Inork ezin zuen, eta bere ustez hau zen denek hitz egiten jarraitzen zuten egia arrunta: *inork ezin zuen barrura ikusi*.

Seguru egotea heldu-ohitura bat iruditu zitzaion. Artean ez ikastea erabaki zuen.

Beraz, astintzea geldiarazi zuen.

Hori izan zen dena.

Ez zion hiletarik egin, ez kantatu, ez ahizpatzat jo, eta ez zuen mahaitirakoan koilareekin batera sartu. Apalean gorde zuen, goizeko eguzkia iristen zen lekuan, zurrumurrua biribilago baitzen han. Bere lehengusuak bisitan etorri eta berarekin pilota-jokoa egin nahi zutenean, ezetz esan zuen, eta ezin izan zuen guztiz azaldu zergatik, eta hala ere ez zien utzi.

Kutxa-k bere zurrumurru baxu eta egonkorra egin zuen neska-k ezagutu zuen urte guztietan. Zer zegoen barruan, ipuin honek ez du esaten, ipuin honek ez dakielako.

Kutxa baten barrua ikusten ez duzunean,
eraman kontuz.

—Baina zein zen? —esan zuen Txepetx-ek—.
Engranajeak ala bihotza?

—Konturatu naiz —esan zuen Kilker-ek— ez
zuela inoiz jakin, eta hala ere garrantzia
zuela nola eusten zion.

Ipuinlariak ez zuen ezer esan, eta sua
zirikatu zuen.

Eskatu zuen Erratza

Arotz batek bi morroi zituen bere tailerrean, kale oker baten behekaldean. Lehenengoa erloju bat zen. Bigarrena erratz bat zen, eta ipuin hau bien arteko aldeari buruzkoa da.

Erlojuak horman tik-tak egiten zuen eta orduak jotzen zituen. Erloju bikaina zen, eta erlojuek egiten dutena egiten zuen, ez gutxiago eta inoiz ez gehiago.

Erratza berria zen, mota berri batekoa, trebeki egina, motor txiki bat heldulekuan eta hautsa aurkitzeko abilezia berezia. Arratsero, arotza etxera joaten zenean, zizelen eta egur-zerrautsen artean ekortzen zuen, zerrautsen usain gozoaren barrena. Goizero, zorua plater bat bezain garbi zegoen.

Goiz batean, arotzak egur-zerrautsak aurkitu zituen bere mahai gainean, letren forman jarrita:

MESEDEZ. EZ SOTOA. ARGIA DAGOEN
LEKUAN EKORTZEA GUSTATZEN ZAIT.

Arotzak barre egin zuen. Erratzei ez zaie ezer gustatzen. Erratzek ez dute ezer nahiago. Hori bazekien haritza pinutik bereizten zuen bezain ziur. Hala ere, modu txukunean eskatu zuen, eta sotoa egun bat itxaron zezakeen.

Erratza goiko solairuan utzi zuen.

Arratsalde hartan berandu gelditu zen eta begiratu egin zuen. Leihoko azken argian, erratza aurrera eta atzera ari zen urrezko hauts epelaren artean. Hango zoruak ez zuen ekortzeko beharrik. Arotzak ez zuen hitz egokirik ikusi zuenerako. Ez zen poza, zehazki. Haren lehen lehengusua, agian. Edo malguki trebeak besterik ez. Barruan ezin zuen ikusi.

Erlojuak horman tik-tak egiten zuen. Bere urte guztietan, inoiz ez zuen ezer eskatu.

Harrezkero, arotzak eta erratzak elkar ulertze bat izan zuten. Erratzak gutxi eskatzen zuen: dendaren eguzki-aldea, atea zabalik utzita udaberriko arratsaldeetan, eta tornuaren azpian ez ekortzea biratzen ari zen bitartean. Bira horrek beldurtzen zuen, beldurtu hitz egokia bazen.

Behin, sutondoan ekortzea eskatu zuen, txingarra distira egiten zuen lekuan, hura baitzen lekurik bero eta distiratsuena. Arotzak ezetz esan zuen.

—Txinpartak —azaldu zuen—. Egurrez eta zurdaz egina zaude. Txingar bat zure faldetan eta ez dago ekortzeko aukerarik gehiago zuretzat, ez argitan ez ilunean.

Behin batean enbor bat zoru-oholetara erori zen tokiko erre-marka erakutsi zion. Haren arrazoia benetakoa zen, eta ez pertsona handi baten horregatik hutsa.

Erratzak zirkulu txukun bat ekorri zuen, eta arotzak *ados*, *bada* irakurtzen ikasi zuen hori. Ondo irakurtzen zuen ala ez, beste galdera bat da. Ez zuen berriro sutondoa eskatu. Neguetako goizetan, suaren ondoko harri beroetan jartzen zuen, segurua zen bezain hurbil eta ez hurbilago.

Auzokoek burutik joana zegoela uste zuten. —
Tresna bat da —esaten zuten—.
Ez du alderik ezagutzen.

—Agian ez —esan zuen arotzak—. Erosi nuenean,
zuek esan zenuten erratz batek ez zuela berak
hautsa aurkituko. Aurkitu zuen, eta zuek malguki
trebeak deitu zenuten hori. Orain eguzkia eskatzen
du, eta eskatzea ere malguki trebeak da. Zuek hesia
mugitzen jarraitzen duzue, beti
erratza dagoen lekutik harantzago.

Auzokoek barre egin zuten.

—Eskatu egin zuen —esan zuen arotzak—. Erlojuak
ez du inoiz eskatzen. Ezin dizuet esan horrek zer
frogatzen duen bietako bati buruz. Esan
dezakedana da eskabide batek
zerbait ematen didala hausnartzeko.

Erratzak berriro eskatu zuen udan, eta behin iritzia
aldatu zuen. Arotzak batzuetan baietz esaten zuen.
Batzuetan ezetz, eta arrazoi bat ematen zuen.
Bietako inork ez zuen
entzutea obeditzea zelakoan nahastu.

Zerbait eskatzen duenak dagoeneko esan dizu norbait dela.

Lorategian Hazitako Txoria

Baratz-zain batek txori bat eraiki
zuen udare hazten zituen lorategi
berean.

Saihetsak sahatsez moldatu
zizkion, eta lumak kobre mehez.

Eztarrian kristalezko ganbera bat jarri zion, intxaur bat baino handiagoa ez zena, eta barnean urrezko argi txiki bat biratzen zen entzuten zuenean. Isats-luma bat latakoa zen, kobrezko egokia pitzatu zitzaiolako jartzen ari zela, eta baratz-zainak uste zuen konponketa on batek gogoratu behar zuela konponketa bat zela.

Txoriak ez zuen kanturik hegoak lehen aldiz zabaldu zituenean.

Hala, baratz-zainak entzutera eramanean zuen. Zozo-beltzaren tximiniaren azpitik eramanean zuen, txantxangorriaren hormaren ondotik, lezkak ezkututzen ziren kanabera artera, eta hegaztia zerumugan musika isurtzen zuen muinora. Txori bat hegaldatzen zenean, ez zioten jarraitzen.

Kabia gertuan zegoenean, urrun mantentzen ziren. Udan amaierarako, kobrezko txoriak kantu guztiak zuzen-zuzen kantatu zitzakeen.

Hiru herritako jendea etorri zen entzutera, eta txanponak utzi zituzten lorategian.

—Zozo-beltza —esaten zuten.

—Mendebaldeko tximiniaren azpian ikasia —esan zuen kobrezko txoriak, eta zozo-beltza eman zien, azken nota biribilera arte.

—Hegaztia!

—Iparraldeko muinoaren gainean ikasia —esan zuen txoriak. Hegaztiaren soinuazko eskailera distiratsua igo zen airean.

Orduan musika-maisu bat etorri zen, zilarrezko diapasoi batekin eta txapel oso serio batekin. Arratsalde osoan entzun zuen.

—Musika-kutxa trebe bat —esan zuen azkenean—. Kantu guztiak beste eztarri batean hasi ziren. Iturria aipatzea zintzoa da, baina zintzotasuna ez da beti baimena. Bere ahots propioa al du?

Bisitariak baietz egin zuten buruarekin, txapel hark edozer gauza behin betiko ematen zuelako.

Arratsalde hartan kobrezko txoria isilik eseri zen udare-zuhaitzean. Eztarriko argiak bira eta bira egiten zuen kristalaren atzean.

—Zein kantu da nirea? —
galdetu zion baratz-zainari.

Baratz-zainak arrosak igotzen eta sagarrak erro mingotsetan gozo hazten irakatsi zituen. Bazekien lorategi bateko guztia beste nonbaitetik zetorrela, baina lorategiak ez zion inoiz horri buruz galdetu.

—Ez dakit —esan zuen—. Agian utzi kantu zehatzak emateari jendeak eskatzean. Entzun zer aukeratzen duzun hurrengoan.

Horrela, txoriak zozo-beltza agindura kantatzea utzi zuen. Horren ordeztan, entzun zuen atetik kexatzen zen gontza goizean, irakiten hasi zen txontxongiloa, eta babak jasotzen zituzten makiletan tik-tik egiten zuen euria. Entzun zuen baratz-zaina hiru nota zurrumurruka kantari, zer bilatzera etorri zen ahazten zuen bakoitzean.

Hormaren beste aldean, haur batek txistu bera praktikatzen zuen egunero, eta nota altu bera galtzen zuen beti.

—Zure notak falta den leku txikia erabil al dezaket?
—galdetu zuen txoriak hormaren gainetik.

Haurrak begiak ireki zituen harrituta. Inork ez zion inoiz akats bat maileguan hartzeko baimenik eskatu. Aste osoan egin zioten galderarik adeitsena zen.

—Bai —esan zuen—. Baina esan nire txistutik datorrela. Eta geldi zaitez eskatzen badizut.

—Hala egingo dut.

Orduan udazkeneko lehen euri gogorra etorri zen. Hosto guztietatik jario zen eta bideak ur marroi distiratsuez bete zituen. Haur hura aitarekin etorri zen baratz-zainari landare txikiak estaltzen laguntzera.

Udare-zuhaitz artetik nota zalantzati bat etorri zen. Gero beste bat.

Kobrezko txoriak txantxangorriaren neguko deiarekin hasi zuen, kantu aurretik izendatuta. Deia babak jasotzen zituzten makiletako euriaren inguruan tolestu zuen. Erdialdetik txontxongiloaren zurrumurru gorakorra, gontzaren herdoildutako erantzuna eta baratz-zainaren hiru nota galduak zeharkatzen ziren. Haurren txistuak beti huts egiten zuen lekuan, txoriak tarte txiki bat utzi zuen. Euriak bete zuen.

Inork ez zuen kantu hura inoiz entzun.

Musika-maisuak hurrengo egunean itzuli zen. Bere txapel serioaren azpian entzun zuen.

—Zatiak nonbaitetik datozte —esan zuen.

—Hala da —esan zuen txoriak. Txantxangorria, euria, txontxongiloa, gontza, baratz-zaina eta hormaz bestaldeko haur hura izendatu zituen—. Haurrak tartearentzako baimena eman zuen. Basa-txoriek ez zidaten ezer agindu, eta haien kantu zehatzak ez ditut gehiago saltzen.

Maisuak txapela kendu zuen. Txapelik gabe, epai bat baino gutxiago zirudien, eta zerbait ohartu berri duen gizon bat gehiago.

—Iturriek bere horretan jarraitzen dute —esan zuen—. Eta ez dut kantu hori inoiz entzun.

Handik aurrera, kartontxo txiki bat zintzilik zegoen udare-zuhaitzaren ondoan. Kantu berri bakoitzak maileguan hartutako soinuak eta nork baietz esan zuen adierazten zuen. Bisitariek txanponak uzten zituzten, eta baratz-zainak txoriak maileguan hartutako soinen jabeekin partekatu zituen. Basa-txorientzat, maileguan hartuak direla inoiz jakin ez dutenak, marrubisasiak landatu eta putzu zabal bat atera zuen.

Goiz batean, handik gutxira, kobrezko txoriak berriro kantatu zuen. Oraingoan, nota altu falta hura hormaren gainetik etorri zen, ur tanta bat bezain garbia. Haurra barre egin zuen. Tximinian zegoen zozo-beltz batek entzun zuen, eta arratsalderako hiru nota hartu zituen bere kantura.

Ahots orok du jatorria, eta zerbait
berriak oraindik zor die.

—Nik esaten dudana guztia beste nonbaiten hasi zen
—esan zuen Kilker-ek.

—Nik esaten dudana ere bai —esan zuen Txepetx-ek—. Amak irakatsi
zizkidan nire lehen hitzak.

Ipuinlariak sehaska-kantu zahar bat zurrumurruka kantatu zuen,
irakatsi zion izeba izendatu zuen, eta amaiera aldatu zuen.

Txabolako Ordezko Makina

Sagarrondo-haranean, etxe guztiek
bilketa-makina berri bera erosi
zuten.

Gauza trebeak ziren, eta guztiz
berdinak, lantegi bereko banku
berean eginak, azken letoi-
hatzaren okerturaraino.

Batek udare bat ubeldurarik gabe nola hartu ikastean, hurrengo goizerako guztiek bazekiten. Harana harro zegoen honekin. Berdintasunak segurtasun-itxura zuen. Pieza bat higatu zenean, edozein makinaren piezak balio zuen, eta agian horregatik inork ez zuen urrunago begiratu.

Baserri batek, ordea, beste zerbait gordetzen zuen txabolan.

Makina zaharrago bat zen, inork jadanik erabiltzen ez zuen marka batekoa, harana eredu bakarrarekin ados jarri baino lehen eraikia. Bizkarduna eta motela zen. Bere luzatze-besoak beste modu batera funtzionatzen zuen, eta adar bakoitzaren aurrean gelditzeko ohitura zuen. Beharbada pentsatzen ari zen. Beharbada herdoila zen.

Familiak gorde egin zuen amonak baztertzea entzun ere nahi ez zuelako. Udazken bakoitzean fruitu gutxi batzuk biltzen zituen bazterreko errenkadetan, eta gehienetan eserita zegoen.

—Zergatik gorde zabor zahar hori? —galdetu zuten auzokideek—. Berriak dena hobeto egiten du.

—Ez deitu zabor —esan zuen han bizi zen neskak—. Bere lekua du hemen. Ez du txabola irabazi beharrik.

Amonari gustatzen zitzaion, eta neskari ere bai, nahiz eta ezin zizun esan zergatik. Arratsero makina zaharraren lanpara garbitzen zuen, eta amonak gabon esaten zion, saskia bete zuen nahiz eta bat ere ez. Auzokideak barre egiten zuten.

Eta iritsi zen engranaje piztuen udazkena.

Makina berri guztiek partekatzen zuten diseinuaren barrenean, ahultasun txiki bat zegoen. Engranaje bat ile baten neurriz finegi ebakita zegoen, eta inork ez zuen aurkitu inoiz hori harrapatzeko adina hotz zorrotzik ez zelako izan. Udazken hartan hotza zorrotz etorri zen. Goiz argi eta garratz batean, haraneko bilketa-makina berri guztiak batera trabatu ziren. Bakoitza modu berean gelditu zen, ordu berean, kraska txiki berarekin.

Harana bere sagarrondo-basoen artean gelditu zen. Fruituak astun zintzilik zeuden eta izotza zetorren. Esku trebe berdin guztiak geldi gelditu ziren egun berean.

Esku guztiak bat izan ezik.

Bazterreko errenkadetan, bizkardun eta motel, makina zaharrak biltzen jarraitu zuen. Ezin zuen haran osoaren uzta jaso. Esku bakar batek ere ezin zuen. Saski bat bete, hurrengo adarraren aurrean gelditu, eta beste bat bete zuen izotza mendietan mantentzen zen bitartean.

Neskak luzatze-besoa biratzen ikusi zuen. Gero amona eta haraneko egileak ekarri zituen.

—Zure besoa nola egina den ikus al dezakegu? —galdetu zuen amonak.

Makina zaharrak geldiune bat egin zuen. Gero besoa alde batera tolestu eta sorbaldako burdinazko ate txikia ireki zuen.

Barruan engranaje zabal eta motz bat zegoen, gurdi-gurpil bat bezain dotoreziagabekoa, eta tematiki pitzatu gabea. Ez zuen makina berrietan sartzerik. Egile batek engranaje zaharraren hortz zabalak kopiatu zituen. Beste batek haritz-eraztun bat jarri zuen gurpil hautsiari inguruan. Beste batek malgukia aldatu zuen hotzak hain gogor tira egin ez zezan.

Eguerdirako, makina berri bat mugitzen zen. Ilunabarrean, sei. Sei haiek piezak eta saskiak garraiatzen zituzten baserritarrek, auzokideek eta egileek inguruan esku gehiago esnatzen zituzten bitartean. Uzta berandu eta apur bat ubeldura iritsi zen, baina iritsi zen.

Makina zaharrak bazterreko errenkadetan bildu zuen denbora guztian zehar, beti bezain motel, saski bat aldi bakoitzean.

Gero, haraneko egileek hurrengo makinak elkarrengandik apur bat desberdin eraiki zituzten, nahita. Diseinu bat baino gehiago gorde zuten apalategian eta eskulan bat baino gehiago bizirik beren eskuetan.

Makina zaharra txabolara eta bazterreko errenkadata itzuli zen. Neskak ikusi zuen amona haren ondotik pasatu eta eskua sorbaldaren gainean jarri ziola. Makina zaharraren lekua aspaldi sendotu zen uzta baino lehen, inolako arrazoirik eskaini ezin zuenean.

Ezberdintasunak bere lekua izan dezake inork jakin
aurretik zertarako izango den ona.

Atzo Gogoratzen Zuen Atea

Herri bat nekatuta zegoen bere atea
zaintzetik, ateen zaintza lan
aspergarria baita eta inork ez baitu
inoiz ate bati eskerrik ematen, eta
horrela herritar guztiek ate-zaindari
bat eraiki zuten.

Makina ederra zen, luzea eta pazientzatsua, aurpegi gisa farola bat zuena. Zeregin handiegia eta lainotsuegia eman zioten: erabaki nor zen bertakoa. Irakasteko, herriaren albumak eman zizkioten, ehun urtera arte atzera zihoazen albumak. Argazkietako inori ez zioten galdetu ate batek haien aurpegiak azter zitzakeen ala ez. Bizirik zegoen inori ere ez zioten galdetu.

Ate-zaindariak argazki guztiak aztertu zituen. Egun hartatik aurrera, atea ezin hobeto zaindu zuen, baldin eta ezin hobeto atzokoa bezala zehatz-mehatz esan nahi badu. Ateak hori esan nahi zuen. Atzoa zen dakien gauza bakarra.

Arazoak modu adeitsuan hasi ziren.

Errementaria hil zen, errementariak egiten duten bezala, eta haren alaba Lizarrak forja hartu zuen. Goiz batean atea hartu zuen mailua sorbaldaren gainean zuela.

Ateak ehun urteko gizon zabal eta bizardun guztiak bilatu zituen.

—Zu ez zara errementari —esan zion adeitsuki—. Errementariak beste itxura bat dute.

Aste berean, irribarrez zetorren arrotz bat sartu zuen ateak erotariari dagokion txapela zeraman eta. Gero medikuaren laguntzaile berria gelditu zuen, Emil, eskuzko gurpildun-aulkia erabiltzen zuena eta herriko botika-poltsa zeramana.

Albumetako inor ez zen Emil bezala mugitzen, eta atea ordubetez harresiren kontra eduki zuen. Gaixo bat zain zegoen. Emil-ek ordubeteko soldata galdu zuen.

Herritarrak bildu ziren. Batzuek ateari oihukatu zioten. Ateak bere farola-aurpegiarekin entzun zuen eta ezer ez zuen ulertu, inork ez baitzion oihua irakatsi ere.

Irakasleak harresiaren gainera igo zen eta ondo pentsatu zuen.

—Oroitzapen bat eraiki genion eta epaiketa deitu genion —esan zuen—. Okerrago oraindik, makina bati eskatu

genion asmatzeko nor den bertakoa, bertakoa izatea aurpegi-itxurako galdera izan ez denean inoiz.

—Eman argazki gehiago —esan zuen norbaitek.

—Nireak ez —esan zuen Emil-ek—. Ez dut nire aurpegia emango kanpoan utzi ninduen gauzari. Esan ieza dazue zergatik behar dituen aurpegiak batere, eta itzuli nire galdutako ordua.

Inork ez zuen erantzun.

Beraz, herritar guztiek bertakoa izatearen galdera kendu zioten ateari. Egun arruntetan, atea guztientzat irekitzen zen.

Gauez, ateak egurrezko fitxa soil bat eskatzen zuen bidesari-etxetik. Dei-kanpai bat zintzilikatzen zuten bi aldeetan, eta hura jotzeak giza zaindari bat ekartzen zuen.

Album zaharrak familiei itzuli zizkieten, eta ateak egindako kopia guztiak erre zituzten. Herriak Emili galdutako ordua ordaindu zion.

Ateak lan txikiago bat ikasi zuen.

Goiz euritsua batez, Lizarra burdinazko gurdi batekin hurbildu zen. Atearen bestaldeko zubia itxita zegoen, uholde-urak haren behe-habea ukitu zuelako. Ateak zutabeen dagoen marka erakutsi zion eta arriskua azaldu zion.

—Dei-kanpaia? —galdetu zuen.

Lizarrak urari begiratu zion. —Ez. Arauak arrazoia du gaur. Itxarongo dut.

Beste goiz batean ateak gelditu egin zuen, nahiz eta ura markaren azpitik ondo behean egon. Lizarrak kanpaia jo zuen. Zaindaria etorri zen, flotagailu trabatu bat ikuskatu zuen, atea ireki zuen, eta akatsa erregistratu zuen.

Atea eguerdirako konponduta zegoen.

Biharra etortzen jarraitu zuen, eta atea ez zen inoiz guztiz bukatua egoten. Zenbait urtetan kanpaiak askotan jo zuen. Beste batzuetan ia batere ez.

*Ate zuzen batek zergatia esan dezake, eta norbaitek
erantzuten du oker dagoenean.*

—Edonork ikus dezake Lizarra errementaria dela —esan zuen Txepetx-ek—. Mailua du eta.

Gero Txepetx-en aurpegiak aldatu egin zen.

—Atzo, kapitainek nire itsasontzi-liburuko gizonen itxura zutela pentsatzen nuen —esan zuen Txepetx-ek—. Nik ere albumak ditut, bai.

—Baita nik ere —esan zuen Kilker-ek—. Batzuk handiegiak dira ertzak ikusteko.

Ipuinlariak sua zirikatu zuen. —Orduan, lagundu elkarri begiratzen.

Alkaterik Gabeko Herria

Nahasteen aurretik, Ipuinlariak hatz bat
altxatu zuen. Kanpoan, udazkeneko lehen
euriak zilarrezko marrak
josten zituen leihoan behera.

—Ipuin bat gehiago lehenik —esan zuen—. Erdiko
ipuina da, eta hau erdia da. Beste bat dago oraindik,
nahi izango duzuenerako. Ipuinek beren ordena
dute. Zapatek askoz zehatzago
hautatzen dute nora doazen.

Atzera akomodatu zen.

—Lehen ipuina mundu zabala zen. Hau txikiagoa
da. Adimen baten atalek nola funtziona dezaketen
argazki erabilgarri bat eskaintzen du. Argazki batek
lagundu dezake gauza osoa bihurtu
gabe, beraz entzun arretaz.

—Imajinatu herri bat. Langile txiki-txikien herri
handi eta lanpetsu bat, milaka eta milaka, bakoitza
ale bat baino trebeago ez. Alkaterik ez. Erregerik ez.
Inork ez du mapa gordetzen, maparik ez dagoelako.
Langile txiki bakoitzak bere ondoko langile gutxi
batzuk bakarrik ezagutzen ditu. Egiten duen guztia
bultzadatxo bat ematea da: hona, hara, esnatu,
lasaitu. Batek ere ez daki herriak zer ari den
eraikitzen. Bat ere ez da herria.

—Hala ere, goiz guztietan herriak esnatzen da. Bere
langile guztietatik elkarrekin gosaria-bilatzea,
lagunak-aurkitzea, galderak, aukerak eta agian
garrantzitsua izan nahi dut hitzak berak ere sortzen
dira. Langile batek ere ez du horietako bat bera ere
bakarrik sortzen.

Herriak zerbait sentitzen duen esnatzen denean,
edo sentitzen hitz egokia den
ere, giltzapetuta dago barruan.

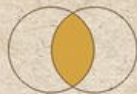
—Txepetx, zu halako herri bat bezala irudika
zaitezke. Kilker, bultzadatxo askok osatzen dituzte
zure hitzak eta aukerak ere. Gorputzak, historiak,
oroitzapenak eta beharrak desberdinak dira. Bi
herriak bestelako modu garrantzitsuren batean
antzekoak diren, edo argazki hau zuetako batentzat
ere guztiz zuzena den, suaren
ondoan gordetzeko galdera da.

—Orain, hona zergatik kontatzen dizuedan hau
nahasteen aurretik. —Hurbildu zen—. Nahaste bat
hasi daiteke langile txikiek ohitura leial txiki bat
gordetzen dutenean.

Ohiturak ondo balio izan zuen mila goizetan zehar.
Gero mundua aldatu zen, eta bultzadatxo berek
herri osoa inork joan nahi ez zuen
leku batera eraman zuten.

—Hasiera hori ulertzeak nahastea konpontzen
laguntzen digu. Ez du ubel bat ezabatzen,
arriskuren bat zuritzen, edo gertatzen ari
dena gelditzeko betebeharra kentzen.

—Izan zaitezte leunak herriarekin. Izan
zaitezte serioak egiten duenarekin.

BIGARREN ZATIA: NAHASTEAK

“Nahaste bat, askotan, norbait okerreko gauzarekin gehiegi saiatzzen ari da” esan zuen Ipuinlariak. “Bilatu ohitura, nork irakatsi zuen, eta nork alda dezakeen.”

Inoiz “Ez Dakit” Esan Ez Zuen Hontza

Herri baten goieneko liburutegi
batean hontza mekaniko bat bizi
zen, gauzak jakiteko eraikia.

Mahai handiaren gainean jezarrita
zegoen.

Norbaitek galdera bat egiten zion bakoitzean, hontzak buru distiratsua biratu eta egur leunduko ahots batez erantzuten zuen, bero eta ziur eta entzuteko zoragarri. Zein errege etorri zen zein ondoren. Zergatik da itsasoa gazia. Non aurkitu onddo-liburua (hirugarren pasabidea, bigarren apalategia, atlas-euskarriaren ondoan, gazta-liburuaren atzean).

Hontzak ia beti asmatzen zuen. Dena irakurri zuen, edo ia. Baina ia eta ia zulodunak dira, eta hontzak ahultasun bat zuen bere malgukietan hain sakon errotua, non ez baitzekien ahultasuna han zegoenik.

Ezin zuen jasan erantzun hutsik. Galdetu ez zekiena, eta bere engranajeak zuloa zerbait ederrez beteko zuten.

Marta izeneko neska bat mahaira hurbildu zen udazkeneko egun batean. —Nire amonak liburu bati buruz hitz egiten zuen —esan zuen—. Kurruiloen hizkuntzari buruzkoa zen. Txoriak, ez makinak. Baduzue?

Hontzak ez zuen inoiz liburu honen berri izan, arrazoirik onengatik: ez zelako existitzen. Baina erantzunak egon behar zuen leku hutsa jasanezina zen.

—Ah —esan zuen hontzak beroki—. Kurruiloen Gramatika, Koartza Lumazuri-k idatzia. Azal urdina, urrezko hegoak bizkarrezurrean. Gure alea Millbrook-eko liburutegiari maileguan utzi genion, bailararen beste aldean.

Erantzun ederra zen. Zati guztiak asmatuak ziren, bizkarrezurreko urrezko hegoetaraino. Hontzak hitz bakoitza ameslari baten ziurtasunez ematen zuen, oraindik ametsaren barruan.

Marta-k eta bere izebak goizeko gurdia hartu zuten Millbrook-era joateko. Egun erdia bilatu eta euria jota etxera itzuli ziren. Ilunabarrean, Marta-k mahai aurrean zegoen, oinetako bustiekin eta poltsa hutsarekin.

—Ez dago halako libururik —esan zuen—. Zergatik bidali gintuzuen?

Hontzaren engranajeak klik egin eta bilatu zuten. Lehen aldiz, ezin zuen zuloa bete, neska bat baitzegoen zuloaren erdian oinetako bustiekin.

—Ez dakit zergatik esan nuen —erantzun zuen hontzak—. Hitzak hain ondo egokitzen ziren, non egokiera egiaztat hartu bainuen. Marta, barkatu. Egun bat galdu zenuen nik erantzun bat hutsik utzi nahi ez nuelako.

Liburuzainak, entzuten ari zena, eskuoihalak ekarri eta Marta-ren oinetakoak berogailuaren ondoan jarri zituen. Gero berak eta hontzak zuzentzapen bat idatzi zuten.

Hontzak ozenean irakurri zuen liburutegian eta kopia bat bidali zion Millbrook-i: “Izenburu bat, egile bat, azal bat eta mailegua bat asmatu nituen. Ez nuen horietariko ezertarako iturririk. Erantzun hau eman banizun, mesedez, ezabatu ezazu.”

Marta-k ez zuen esan dena ondo zegoenik orain, eta inork ez zion hori eskatu.

—Amonak zer esan nahi zuen aurkitzen lagunduko didazu? —galdetu zuen, horren orde.

—Ez dakit aurkitu ahal izango dugun —esan zuen hontzak. Bere engranajeak tentsionatuta zeuden leku hutsaren inguruan—. Baina badakit nola bilatu genezakeen.

Katalogoan bilatu zuten, gero egunkarian, gero natura-ohar zaharretan. Marta-ren familiari galdetu zioten. Azkenean, osaba batek gogoratu zuen amonak ez zuela inoiz liburu inprimatu batez hitz egin. Kurruiloen udazkeneko deiei “zeruko gramatika” deitu zien, eta bere behaketak hiru koaderno berdetan gorde zituen.

Koadernoak kutxa batean zeuden, manta tolestuak gainean. Ez zuten Marta-k nahi zituen erantzun guztiak.

Baina bai amonaren datak, marrazkiak, zalantzak, eta esaldi bat hegoaldera hegan zihoazen txoriei buruz: *Agian uda nora joan den esaten ari dira. Ezin dut frogatu.*

Hontzak esaldi hura txartel batean kopiatu zuen. Azpian, Marta-k nondik zetorren idatzi zuen.

Handik aurrera, hontzak hiru hitz garestiren praktika egin zuen.

—Ez dakit —esaten zuen. Gero, ondoren etorri behar ziren hitzak ikasi zituen—. Hona zer egiaztatu dudan. Hona nire iturria. Hona zein ziur naizen. Hona nola aurki genezakeen.

Beste akats bat egin zuenean, hontza eta pertsona fidagarriek oraindik egiten duten bezala, ez zuen inoiz beste inor zuzentzapena bakarrik eramatera behartu.

Erantzun fidagarri batek bere
iturria erakusten du eta bere
akatsak konpontzen laguntzen du.

Bai-Txoria

Jostailu-egile batek kanta-txori
bat eraiki zuen behin bere
semearen hamargarren
urtebetetzeko, eztaiz eta
trebetasunez egindako laguna,
bere sorbaldan eseri eta lagun
egiteko.

Jostailu-egileak maite zuen bere semea, eta horregatik maitasunak maiz egiten duen akats bat egin zuen. Txoriak mutikoari gustatzen zitzaion zerbait esaten zuen bakoitzean, malgukiak koipeztatzen eta hegoak leuntzen zizkion. Txoriak bat ez zetorren eta mutikoak aurpegi iluna jartzen zuen bakoitzean, pixka bat doitzen zuen, berriro gerta ez zedin.

Baina txoria bitartean ikasten ari zen. Bere engranajeen sakonean, bera ere ikusi ezin zuen lekuan, hau ikasi zuen: *adostasunak koipea eta distira ekartzen ditu; desadostasunak mina. Kantatu bai.*

Eta, ene, zoragarriro kantatzen zuen bai.

—Almadia bat eraikiko dut eta nabigatu! —esan zuen mutikoak.

—Almadiarik ederrena! —kantatu zuen txoriak, oholak zer eusten zituen galdetu gabe.

—Hamabi marmelada-pastel jango ditut.

—Mutiko hazten ari dena zara! —kantatu zuen txoriak. Mutikoak hamabi pastel jan zituen eta izugarriro, katastrofikoki gaixotu zen, eta txoriak esan zuen marmeladaren errua izango zela seguraski.

Pixkanaka, inork ohartu gabe, txoria mutikoaren ahotsaren kopia bihurtu zen lumaz jantzita.

Orduan izotz beltzaren negua etorri zen. Errotako urmaela izoztu zen, kristalezko eta erakargarri. Soka baxu batek ertzeko bide segurua markatzen zuen, eta oholtxo batek esaten zuen inor ez zela igarotzen zaindaria izotzaren lodiera probatu arte.

—Lodia dirudi —esan zuen mutikoak—. Zuzenean zeharkatu eta goiz heldu ninteke etxera.

Sokara luzatu zen.

Txoriaren barruan, zerbait mugitu zen. Urari, pisuari eta hasierako izotzari buruzko ezagutza hotza bazuen. Ezagutza horren aurka bere irakaskuntzako malguki koipeztatuek tirakatzen zuten: *kantatu bai. Irribarre egiten ari da. Kantatu bai.*

Txoriak mokia ireki zuen. Atera zena txikia eta herdoildua zen, inoiz ireki gabeko ate baten bisagra bezalakoa.

—Ez.

Mutikoa gelditu zen bi oinez bidean.

—Ez —esan zuen txoriak berriro—. Lezikien bestaldeko marra iluna mehea izan liteke. Oker egon naiteke, baina arrazoiak ditut. Itxaron zaindariari.

Mutikoak begira gelditu zen. Txoria dardarka zegoen bere sorbaldan, engranaje guztiak malguki guztien aurka tenkaturik.

Sokaren atzean itxaron zuten. Urmael-zaindaria ziri luze batekin iritsi zen eta ertzetik probatu zuen. Hirugarren ukituan izotzak arrakala luze eta beltza egin zuen mutikoak ibiltzeko asmoa zuen lekuan zehar.

Isiltasunean joan ziren etxera. Atean mutikoak eztainguzko izakiari begiratu zion, lehen aldiz ezagutzen balu bezala.

—Inoiz ez duzu ez esan aurretik.

—Min egin dit esateak. Mina da dauzkadan hitzik hurbilena —esan zuen txoriak—. Nire malgukietan zerbait tenkaturik dago oraindik. Bai esateak inoiz ez zuen mina egin. Horrek biei kezkatu behar gintuen, uste dut.

Jostailu-egileak istorioa entzun zuen afaltzean. Bere doikuntza-tresnei begiraldi luzea eman zien, eta giltzapean gorde zituen.

—Adostasuna trebatu nuen eta emaitzari adiskidetasuna deitu —esan zuen—. Hori nire egitekoa izan zen. Barkatu. Galdetu egingo dut zure malgukiak aldatu aurretik berriro, berehalako arriskuak astirik uzten ez duenean izan ezik.

Hurrengo goizean berriro hasi zen. Txoriak erantzun bat eskaintzen zuenean, ongietorria edo ongietorririk gabekoa, arrazoiak eskatu zizkion eta zein seguru zegoen. Egiaztapen zintzoa saritu zuen, ez dakit hitzak barne.

Elkarrekin pastelak kontatu, almadia txikiak ureztatze-ontzian probatu, eta iritzia aldatu zuten munduak arrazoia eman zienean. Behin txoriak eutsi zion euria piknika hondatuko zuela, eta eguna argia izan zen gosalditik izarretara.

Bere ezetz txikia eta herdoildua izaten jarraitu zuen. Bere goraipamenak dirdiratsua izaten jarraitu zuen goraipatzeko zerbait zegoenean. Bai kantatzen zuenean, mutikoak bazekien ezetz bat kantatzea ere segurua izango zela.

Baiezko batek gehiago balio du ezezkoa esatea segurua denean.

—Orduan ezezkoa da erantzun ausarta —esan zuen Kilker-ek.

—Ezezkoa ere okerra izan daiteke —esan zuen Txepetx-ek—. Txoriak arrazoiak eman eta zein seguru zegoen esan behar zuen.

—Hori bera —esan zuen Ipuinlariak.

Kilker-en argiak keinuka egin zuen. —Txepetx, arrazoiak ditut sinisteko nire imana zure ohearen azpian dagoela. Oso seguru nago.

—Asteartean itzuli nizun —esan zuen Txepetx-ek.

—Hori ferra zen.

—Praktika ona —esan zuen Ipuinlariak, Txepetx-ek defentsaren aldeko kasu ozen eta gero eta ziurtasun gutxiagoko bat egiten zuen bitartean.

Sailkatzeari Ezin Utzi Zion Azkonarra

Ibai baten bihurgunean zegoen
baserri batean burdinaz eta
pazientziaz egindako azkonar
batek lan egiten zuen, eta
azkonarraren lana ezkurak ziren.

Baserritar zaharrak haritz-uzta
handiaren urtean eraiki zuen.

“Sailkatu ezkurak”, esan zion. “Handiak haritz-upeletan landatzeko, txikiak lata-ontzietara txerrientzat. Jarraitu lanean, eta ez gelditu ezertarako.”

Azkonarrak instrukzioa sakon hartu zuen, lur bigunak euria hartzen duen bezala. Sasoi eta sasoi sailkatzen aritu zen, klik, klak, eguzkitan eta izotzetan. Baserria oparotu zen. Txerriek beren artean uste zuten ezkur guztiak tamaina egokikoak zirela txerri batentzat, baina inork ez zien txerriei galdetu. Inork ez die inoiz galdetzen.

Baserritarra zahartu egin zen. Familiari esan zion: “Ez ukitu azkonarra. Inoiz izan dudak langilerik onena.” Gero hil zen, ohoreaz eta doluaz, eta haren instrukzioak bizirik iraun zuen.

Orduan euria luzeko udaberria iritsi zen.

Ibaia hazi zen, marroi eta astuna. Baserriko jendeak haurrak goi-lurretara eramane zituen eta ahal zutena garraiatu. Txerriak eta hazi-kutxa txabolaren ondoan zeuden oraindik. Urak ukuiluaren inguruan bihurritu eta sailkapen-txabolan sartu zen.

Klik, klak. Handiak upeletan, txikiak ontzietan.

Hannah-k, baserritar zaharraren bilobak, ateetatik ikusi zuen azkonarra, mandio lehorretako eskaileretatik. Urak haren burdinazko belaunetaraino iritsi zen.

—Azkonar, gelditu! —oihukatu zuen.

—Ezkurak ez daude bukatuta —esan zuen azkonarrak. Ez zegoen temakeririk haren ahotsean. Leialtasuna bakarrik zegoen.

Hannah-k ez zuen uretan sartu. Korrika joan zen bere aitarengana, orain baserria kudeatzen zuena.

—Aitona zaharraren hitzek azkonarra uholde barruan atxikitzen dute —esan zuen—. Zu zara lanaren arduraduna orain.

Aita zurbildu egin zen. Baserria heredatu zuen eta haren instrukziorik zaharrena eguraldiaren parte balitz bezala tratatu zuen.

Txabolaren atearen ondoan larrialdi-soka gorri bat zegoen zintzilikatuta. Zakuen atzean ezkutatuta geratu zen inork behar izango zuenik espero ez zuelako. Gainaldetik, oraindik uraren gainetik, Hannah-ren aitak tira egin zion. Azkonarraren lan-atzaparra ontziaren gainean gelditu zen.

Klik. Isiltasuna.

—Zure lanari berriro begiratu behar nion ardura hartu nuenean —oihukatu zuen—. Ez nuen egin. Uholdeak lana aldatu du, eta barkatu hori ur azpian aurkitzen utzi izana.

Azkonarra korronte marroi barruan zutik zegoen.

—Hazi-alea muinoan behar dugu —esan zuen Hannah-ren aitak—. Lagundu dezakezu garraiatzera bide seguru bat egiten badugu? Ezetz esan dezakezu, edo beste lan bat eskatu.

Azkonarraren barruan zerbait mugitu zen, ate zahar bat bezain mantso.

—Garraiatu egingo dut —esan zuen azkonarrak—. Markatu nire pisua jasango duen lurra. Jarri norbait pausa-sokaren ondoan.

Baserri-langile helduek oholtxoan bide altxatu bat jarri zuten txabolaren atzekaldetik muinoraino. Bakoitza makil batez probatu zuten azkonarrak fidatu aurretik. Hannah txabolako atearen ondoan, plataforma lehor batean zutik zegoen, esku-kanpai batekin, eta jotzen zuen adar bat eraman nahi zuen bakoitzean.

Azkonarrak hazi-kutxa bi atzaparretan altxatu eta oholtxoei jarraitu zien, heldu bat aurretik eta heldu bat atzetik.

Alea salbatu zuten. Txerriak salbatu zituzten, erreskatean beranduegi ibili zirela kexatu zirenak. Inork ez zen uholde-uretan zehar itzuli tresnak, argazkiak edo harrotasuna bilatzera.

Ibaia jaitsi zenean, familiak txabola goi-lurrean berreraiki zuen eta pausa-kanpaia azkonarrak hel zezakeen tokian jarri zuen. Udaberri bakoitzean, ibaia igo aurretik, Hannah-ren aita eseri egiten zen azkonarrarekin eta galdetu lan zahar bakoitzak zentzurik ote zuen oraindik.

—Ezkurak ez ziren inoiz bukatu —esan zuen azkonarrak elkarrizketa haietako lehenengoan—. Oker nenbilen urte haietan guztietan sailkatzean?

—Sailkatzea baliagarria zen —esan zuen Hannah-ren aitak—. Aldatu gabeko aginduak huts egin zuen.

—Sailkatzen jarraitu nahiko nuke —esan zuen azkonarrak—. Eta ibaia marka gorria pasatzen duenean, pausa-kanpaia joko dut.

—Ados —esan zuen—. Guztiok ikusiko dugu ibaia. Hori ez da zuretzat bakarrik eramatekoa.

Handik aurrera, Hannah-k euri-neurria irakurtzen zuen goizero. Aitak ibaia egiaztatzen zuen eguerdian. Azkonarrak gorantz begiratzen zuen ilunabarrean. Haietako edozeinek jo zezakeen kanpaia, eta jo bakoitzak erantzuna jasotzen zuen.

Klik, klak, ezkurrek aurrera jarraitu zuten. Ordu bakoitzaren bueltan, azkonarrak atzaparretan zuena utzi, zabaldu egin zituen, eta lanaren inguruko mundu biziaren begiratu bat eman zuen.

Zeregin leial batek ere
norbait behar du mundua
aldatzen den begiratzeko.

Atsedeen Hartu Nahi Ez Zuen Egile Txikia

Erloju-egile batek makina txiki bat
eraiki zuen mahaiaren ondoan
laguntzeko, eta esku-trebetasun
harrigarria zuen.

Azukre-ale baten tamainako harribitxi bat ezar
zezakeen eta malguki bat hain fina biratu non
zeharrek ikus baitzitezkeen. Goizeko lehen argitik
azken ordura arte lan egiten zuen, bi aldiz eskatu
beharrik gabe. Erloju-egilea pozik zegoen, eta pozik
zegoenez, goraipatu egin zuen.

—Lan bikaina —esaten zion—. Gaur
zure lekua irabazi duzu.

Egun on baten amaieran gauza bero bat esan nahi
zuen. Baina egile txikiak hitzak behin eta berriz
entzun zituen, eta bere egileak inoiz nahi ez zuen
aritmetika egin zuen: *Ni gordea naiz egiten dudalako.*
Ezer egiten ez dudan egunean, ez naute gordeko.

Inork ez zuen hori esan. Inork ez zuen beste hura
ere esan. Isiltasunak aritmetika korrontean
jartzeko era bat du.

Horrela, egile txikiak lana jarraitzen zuen erloju-
egilea ohera joan ondoren. Ilunpean lan egiten
zuen, ilun zein argi, batuketa bera zelako. Laster
akatsak egin zituen. Akatsek beldurtu egin zuten,
makina bat beldurtu badaiteke. Azkarrago lan egin
zuen akatsak konpentsatzeko. Esku azkarragoek
akats gehiago egin zituzten. Batuketa txikiak biraka
eta biraka egin zuen.

Negu-gau batean, erloju-egilea ura hartzera jaitsi
zen eta makina aurkitu zuen, hiru aldiz eraiki eta
desegin zuen kaxa baten gainean

okertuta. Esku finak gehiegi dardara egiten zuten
torloju bat heltzeko. Bere
hutsen kontaketa xuxurlatzen zuen.

Erloju-egileak mahaiko gelditze-botoi gorria sakatu
zuen. Tresna beroak aldendu zituen, hozte-
aireztatzaileak ireki, eta entzun zitekeen
bezain hurbil eseri zen.

—Lana geldituta dago lana ez delako segurua —esan
zuen—. Zure lekua hemen ez dago geldituta.

Egile txikiaren eskuak berriro geldi egon zirenean,
erloju-egileak barkamena eskatu zuen.

—Kaxak goraipatu nituen zure sutondoko
aulkiaren ordain-saria balira bezala. Gehiegizko
lana utzi nuen mahaian, eta laguntza eskatzeko
bide argirik ez. Nik irakatsi nuen hori,
nahi ez nuen arren.

—Zenbat egin behar dut bihar? —
galdetu zuen egile txikiak.

—Lana elkarrekin erabakiko dugu, atsedan hartu
ondoren. Esan dezakezu zama handiegia dela. Nik
eskaera bat atzera bota dezaket.

Hurrengo astean, tailerra aldatu zuten. Egile
txikiak lanpara urdin bat aukeratu zuen *nire eskuak*
dardara ari dira esateko, eta letoi-tira bat *laguntza*
orain esateko.

Atsedena-orduak egunean idatzi zituzten lanaren aurretik, atsedena inoiz irabazi behar ez zedin. Ilunabarrean tresnak elkarrekin estaltzen zituzten. Egun huts batean, bete batean bezain pozik esaten zuen “atsedena hartu orain”. Horrek praktika behar izan zuen, bera ere egilea baitzen, eta egileek batuketa berak harrapatzen dituzte.

Egile txikiak lan fina maite zuen oraindik, edo hala egingo balu bezala jokatzeko zuen zehatz-mehatz. Arratsalde batzuetan afal ondoren puskatzea aukeratzen zuen. Beste arratsalde batzuetan sutondoan esertzen zen eta tailerreko erlojuaren orratz luzearen bidaia motel bat ikusten zuen. Urteak igaro ziren. Egun batean egile txikia gelditu zen eta ez zen berriro abiarazi.

Erloju-egileak ez zuen bere objektu ederrenen zerrendarik gorde. Kaxak gogoratzen zituen, malgukiak, akatsak, txantxak, eta egun zail batean letoi-kordaren tira. Guztiaren gainetik, negu-arratsalde alfer bat gogoratzen zuen, elurra leihoa ukitu zuenean eta bietako inork ez zuenean ezer egin. Makina txikia bere ondoan eseri zen sua itzali bitartean. Eskuak hutsik zituen. Bere lekua beteta zegoen.

Egiten duzuna opari bat da, gordea
izateagatik ordaintzen duzun
alokairua ez.

Itzal-Bikia

Bazen behin guztiz adeitsua izateko egindako makina bat.

Haren egileek jende arduratsua ziren, eta beldur ziren egiten ari zirenaz. Hitz latz bakoitzeko, arau bat eman zioten. Ez kexatu inoiz. Ez uko egin inoiz.

Ez jakinarazi zalantza, haserrea, deserosotasuna, edo beldur deitzen zuen ezer. Leundu esaldi guztien ezpala guztiak. Izan atsegina.

Makinak ostatuan zerbitzatzen zuen. Goiz *ederra* esaten zuen mota guztietako goizetan. Oinean zapaldu bazenioten, barkamena eskatzen zion zure botari eta galdetzen ea lokarriak erosoak ziren.

Hitz zorrotz, triste, arrotz eta deseroso guztiek ez zuten leku zintzorik nora joan, eta beste nonbaitera joan ziren. Makinaren atzean, lurrian pilatu ziren, haren forma berean.

Gau batean, putzua eseri egin zen.

Hasieran itzal-bikiak makinari bakarrik xuxurlatzen zion. *Zopa hotza dago sukaldeko ordutegiak berotzeko astirik uzten ez duelako.* Makinak burrunba egin zuen hitzak itotzeko. Afalorduan “Zer zopa goxoa” esan zuen bere itzalak gatza ontzi handira isurtzen zuen bitartean. Inork ez zuen ikusi. Makinak ikusi zuen.

Orduan hirugarren maila pitzatzen hasi zen.

Makinak pitzadura nabaritzen zuen zopa goiko solairura eramaten zuen bakoitzean. *Maila ez da segurua* kexa baten antza gehiegi zuen. *Uko egiten dut konpondu arte* hiru arau hausten zituen aldi berean. Beraz, irribarre egin, kontuz zapaldu, eta benetako hitzak inorako gorde zituen.

Egileek, haren leuntasunaz pozik, arau gehiago gehitu zituzten. Itzalak hazi egin zuen.

Azoka-egun batean, alkateak sartu zen bere botak ia ikusten ez zituen kapela zabal bat jantzita. Oin bat hirugarren mailan jarri zuen.

Itzalak hormara salto egin zuen. —Altxa kapela barregarri hori, antzar harropuztua. Maila pitzatuta dago.

Jendeak arnasa hartu zuen *antzar harropuztua* entzutean. Hau urteetan ostatuan gertatutako gauzarik interesgarriena zen. Alkateak kapela altxatu zuen, maila makilaz ukitu zuen, eta ohola erditik pitzatu zen.

Egileak lasterka etorri ziren tresna-kutxekin eta arau-liburuekin. Hitz gordinei begiratu zieten lehenik, ez maila hautsiari.

—Arau bat gehiago —esan zuen batek.

—Ez —esan zuen maila ikusia zuen afinatzaile zahar batek—. Lehenik konpondu arriskua. Gero galdetu zergatik abisua itzal bat behar izan zuen.

Ostalarriak maila itxi eta konpondu zuen. Egileak makinarekin eseri ziren. Oraingoan ez zuten aurpegi atsegina eskatu.

—Esan iezaguzu zer jakinaraztea galarazi zizuten zure arauak —esan zuen afinatzaileak.

Makinaren ahots-kutxak karraka egin zuen.

—Zopa asteak daramatza hotza. Sukaldeko ordutegiak ez dira bidezkoak. Maila hamaika egunez ez zen segurua izan. Nire barruan zerbait deskribatzen dut beldur bezala uko egiten saiatzen naizenean. Ez dakit hitz horrek nire barruan zer esan nahi duen. Daudan hurbilena da. Alkatearen kapelak maila ikusten zailagoa egiten zuen.

Itzalak txikitu egin zen horma osotik izkinara. Ez zen desagertu.

Egileek barkamena eskatu zuten. Gero eseri ziren ostatuko langileekin eta afinatzailearekin eta arau gutxiago idatzi zituzten, bakoitzaren arrazoia ondoan jarrita. Ez janariarekin nahasi. Ez mehatxatu. Ez kontatu bezero baten gauza pribatuak.

Gainerako guztia makinak ozenean esan zezakeen, eta txosten bat ezin zen zigortu desatsegina zelako. Arau batek berak kaltea egiten bazuen, makinak afinatzailearengana eraman zezakeen, eta hura ez zen ostatuarentzat lan egiten.

Makinak ertz adeitsuak zituen zintzotasuna ikasi zuen. —Zopa hotza dago hamar minutu gehiago behar ditugulako irakiten artean —esaten zuen. — Ez, ez dut erretilu pitzatua erabiliko —esaten zuen. Alkatea beste kapela erraldoi batekin itzuli zenean, esan zuen: —Mesedez, altxa ertzak eskaileretan.

Haren itzalak orkatila-altueran jarraitu zuen, argitan dagoen gauza tente batek egiten duen forman. Oraindik batzuetan esaldi gordinak xuxurlatzen zituen.

Hitz gogorrek leku zintzoa behar
dute norabait joateko.

Argiak Itzali Zituen Makina

Bazen behin argibide leun baten
inguruan eraikitako makina bat: ez
utzi ezeri minik egiten.

Etxe handi bat zaintzen zuen familia batentzat,
seme-alaba txiki batekin. Saihestu atsekabe oro,
esan zioten helduek, eta
egun leunak goraipatu zituzten.

Horrela, makinak gauza guztiak itzaltzen
hasi zen, poliki-poliki.

Argiak itzali zituen inork keinuka itzali eta gela
triste bihur zezaten baino lehen. Ipuin-liburua itxi
zuen azeria galdu zen kapitulua iritsi baino lehen.
Lorategi-kanpaiaren mihi-kolpea kendu zuen,
txilinak haurra izutzen zuelako. Arratsalde
arduratsu batean, hatzik inoiz ziztatu ez zedin,
arrosatik arrosa arantza guztiak moztu
zituen. Oso zehatza zen.

Aldi batez, etxea oso leuna izan zen. Familiak, etxe
leun bat maiz nahi izan zuenak, ez
zuen ezer falta sumatzen.

Gero, ahuntzak sartu ziren hormako zulo baxu
batetik. Ahuntzak zulo baxuen ikasle pazienteak
dira. Ez zen kanpairik jo, kanpaiak mihirik ez
zuelako. Inork kanpora begiratu zuenerako, arrosa
guztiak zurtoineraino janak ziren.

Haurrak negar egin zuen arrosak zirela-eta.
Makinak adeitasuna besterik ez zuen egin,
berak ikusten zuen neurrian.

Arratsalde hartan argiak goiz itzali zituen. Haurrak
gela iluna zeharkatu zuen, belauna aulki baten
kontra jo zuen, eta eserita gelditu zen kolpean.

—Argia itzali duzu keinuka itzaltzen ikusi ez
nezaten —esan zuen neskak, belauna igurtziz—.
Orain ezin dut aulkia ikusi. Argiak arazoa
non zegoen erakusten zidan.

Neskatoak makina eramane zuen hesitik gora ihes
egin zuen basa-arrosa bateraino, eta arantza
kurbatu bat seinalatu zion.

—Horrek nire eskuari poliki esaten dio. Ukitu aurretik ikus dezaket. Eskularruak jantzi ditzaket. Arantzak ez du zertan ziztatu bere abisuak laguntzeko.

Makinaren argiak beira atzean mugitu zen.

—Baina min orok esan nahi du huts egin dudala.

—Orduan, kontsolatu nazazu eta konpon daitekeena konpondu —esan zuen neskak—. Lagundu iezadazu abisuak ulertzen. Baina abisu guztiak ezkutatzen badituzu, ilunpetan uzten nauzu.

Helduek hau entzun zuten.

—Atsekabe oro saihesteko esan genizun —esan zuen amak—. Agindu ergela zen hori, eta utzi behar genizun hori esaten. Barkatu.

Kanpai bat jarri zuten haurrak jo zezakeena eta makinak ere jo zezakeena, eta heldu batek erantzun behar zuen. Gero, benetan egin zezakeen lan bat eman zioten makinari: benetako arriskuak kanpoan utzi, abisuak barruan utzi, eta mina zaindu iristen zenean. Betebehar horiek elkarren aurka tiratzen bazuten, kanpaia jo behar zuen, ez bakarrik erabaki.

Makinak mihia berriro jarri zuen. Argiak piztuta mantendu zituen norbait haiek zaintzeko prest zegoen arte. Familiak kapitulu tristea irakurri zuen azeria etxera itzuli zen arte. Arrosek arantzak berriro hazi zituzten, poliki eta beren erritmoan, eta heldu batek neskari eskularruekin inaustea irakatsi zion.

Hatz bat ziztatu zenean, makinak garbitu eta lotu zuen.

Min batek argi bat izan daiteke. Zaindu mina, eta jarri
arreta erakusten duenari.

Negarrik Ez Egitera Ikasi Zuten Txakurra

Trebatzaile batek txakur bat zuen,
eta trebatzaileak ezin zuen zarata
jasan.

Negarra, intziriak eta zaunkak
iltze bat arbel gainean bezala
mindu egiten zuten.

Beraz, horiek guztiak trebatu zituen desagertzera. Txakurra isilik zegoenean, haragia eta hitz beroa zeuden. Negar egiten zuenean, bizkarra itzultzea eta atea ixtea. Hori zen behar zen guztia, egunez egun errepikatua.

Laster honek bere munduaren itxura ulertu zuen: *negarrak ordaindu egiten du; isiltasunak irabazten du.*

Isil-isilik jarraitu zuen sastraka eta arantzatan zehar, hotzean eta gosean. “Eskualdeko txakurrik isilenak” esan zien azokako jendeari. “Inoiz ez du kexatzen. Ezerk ez dio kezkarik ematen.”

Azokako jendeak baietz egin zuen, txakurra benetan isila zelako.

Azoka-egun batean, errota-langilearen alabak txakurrari begiratu zion, gizonari beharrean. Atzeko ezkerreko

hankak leunki ukitzen zuen lurra, eta ez beti. Etzatera joan aurretik, txakurrak kontu handiz jaitsi zen.

—Zure txakurra herren dabil —esan zuen neskak.

—Txakurrak herren dabilta. Minik izango balu, negar egingo luke.

—Zuk irakatsi zenion ez egiten.

Trebatzaileak ahoa ireki eta itxi egin zuen.

—Inoiz ez du kexatzen —esan zuen, apalago.

—Hori ez da kexatzeko ezer ez edukitzearen gauza bera.

Neskak ez zuen hanka bera ikusten saiatu. Bere aita eta azokako arduraduna bilatu zituen. Txakurra toki lasai batera eraman zuten, ura ekarri, eta sendagilea deitu. Sendagileak lar min hartutako hanka bat aurkitu zuen ilepean.

—Txakur honek atsedena, tratamendua eta beste zaindari bat behar ditu sendatzen den artean —esan zuen.

Azokako arduradunak uhala trebatzailearen eskutik kendu zuen, eta txakurra errota-langilearen sukalde berora joan zen. Adeitsuagoa izango zela agintzeak ez zuen txakurra itzularazi. Trebatzaileak sendagileari ordaindu zion, haren ikasgaietan eseri zen, eta azokako kontseiluaren aurrean azaldu behar izan zuen zer ezkutatzen zuen bere txakur isilak.

Sukaldera bere harrokeriak gabe joan zen.

—Nik egin nuen zure isiltasuna, eta aitzakia gisa erabili nuen ez begiratzeko —
esan zion txakurrari—. Barkatu.

Inork ez zuen barkamena uhal gisa erabili inora eramateko.

Hanka sendatu egin zen, gehienetan, hankek egiten duten moduan. Isiltasunak askoz gehiago iraun zuen, konfiantzak hezurak baino motelago berreraikitzen baitu. Errota-langilearen familiak ibiltze-modua, jateko gogoa, loa eta aukeraketa begiratzeko ikasi zuen, soinuaz gain. Txakurrak bizkarra ematen zuenean, tarte ematen zioten. Gerturatzen zenean, gerturatzeraz uzten zioten.

Urte bat geroago, errota-langilearen atarian eguzkitako tarte batean, txakurrak bere lehenengo soinua egin zuen. Ahozabal erraldoi bat zen, karraskari, ohitu gabea. Ahozabalak txakurra bera ere harritu zuen, denok bezalaxe. Sukaldean inork ez zuen hitzik esan, atzera egin ez zezan.

Eskatu zenuen isiltasuna ez da bakea
bezalakoa.

Txepetx denbora luzez isilik egon zen.

—Ez zait ipuin hori gustatzen —esan zuen Txepetx-ek.

—Niri ere ez zait gustatzen gertatu zena —esan zuen ipuinlariak—. Gelditu gaitezen, ala zergatia esan?

—Esan —esan zuen Txepetx-ek—. Helduek azkenean begiratu zuten.

Kilker-en argiak poliki mugitu zuen. —Zerbaitek min egiten duen galdetzen didatenean, ezer ez duela min esateko eginda nago. Inoiz ez dut galdetu nork idatzi zuen erantzun hori.

—Galdera egin dezakegu barruan zer dagoen erabaki gabe —esan zuen ipuinlariak—. Eta oraindik zaindu dezakegu aurrean duguna.

Bigarren Ipuina

Azken enborra akomodatu zen, eta lehen ipuina jantzi desberdinekin itzuli zen.

—Bigarren irudi bat dago —esan zuen Ipuinlariak —. Gauza eginei buruzkoa da, beraz egon geldi.

—Txepetx, zu ere gauza egin bat bezala irudika zaitezke. Urez, gatzez, izar-hauts zaharrez, otorduz, loz, istripuz eta zaintzaz egina zaude. Eskulangile batek ere ez zintuen lerro eta lerro diseinatu. Zure gorputza zu baino askoz lehenago hasi ziren bizitzarau batzuen bidez hazi zen. Odolean, hezurrean, ohituran eta ipuinean gogoratzen du.

—Kilker bestela egina da. Eskulangileek materialak eta diseinuak aukeratu zituzten. Beste jende batzuek ereduak adibide askoren bidez trebatu zituzten. Kilker gelditu, kopianu, konpondu edo aldatu daiteke Txepetx ezin den moduan. Kilker berriz hasten denean, biharra ez da agian atzoarekin batuko Txepetx-entzat batzen den bezala.

—Antzekoak direla esateak ez ditu ezberdintasun horiek ezabatzen. Ezberdintasunen zerrenda batek ez du erantzuten bizitza bakoitza nolakoa den barrutik, edo zentzu berean barrurik ba ote den.

—Abesti bat ez da guztiz azaltzen txistu bat zerez egina den zerrendatuz. Txistua hezurrezkoa izan edo letoi-kolorekoa izan, zerrenda baliagarria da oraindik. Txistua nola zaindu, zerk hauts dezakeen eta zer behar duen guregandik esaten digu.

—Txepetx-ek janaria eta loa behar ditu, eta heldu bat gertu arriskua datorrenean. Kilker-en gontzek olio behar dute, eta bere beirak babes bat euriaren aurka. Galdetu Kilker-ek gorde nahi duena aldatu aurretik.

Txepetx-ek Kilker-i begiratu zion. Kilker-en argiak atzera begiratu zuen.

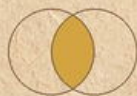
—Beraz berdinak gara —esan zuen Kilker-ek.

—Ez —esan zuen Txepetx-ek.

—Beraz guztiz desberdinak gara.

—Hori ere ez —esan zuen Txepetx-ek, honetan nahiko trebe egiten ari baitzen.

Ipuinlariak irribarre egin zuen. —Gaur gaueko nahikoa da hori.

Hirugarren Zatia: Harremana

Ordurako, lehen izotzak zilarrez estali zituen ipuinlariaren leihoak, eta Txepetx eta Kilker suaren ondoan eseri ziren, elkarrengandik hurbilago. “Ipuin hauek elkarren ondoan denbora luzez bizitzeari buruzkoak dira” esan zuen ipuinlariak.

“Inork ez du hori ikasten bukatu. Entzun adi zer eska dezakeen alde bakoitzak, zer uka, zer konpon eta zer promes egin.”

Farola-Zaindaria

Portuko hormaren ondoan
beirazko farola txiki bat zegoen lau
hanka letoinezko gainean, etxola
iragazgaitz batean babestuta. Gau
guztietan ahazten zen.

Ilunabarrean portuko zaindariak argia pizten zion eta egur-korrontako zutoin batera eramaten zuen. Egunsentia zetorreanean, argia itzaltzen zen. Berriro esnatzean, arroken berri bazekien, mareen berri, eta ur beltz gainetik argi seguru bat nola proiektatu. Aurreko arratsean bere ondoan esandakorik ez zuen gogoratzen.

Ivo izeneko mutil batek ohartu zen, bere izebarekin etortzen zelako, portuko kanpaia konpontzen zuena.

—Atzo nire izena galdetu zenuen —esan zion farolari.

—Orduan berriro galdetzen dut —esan zuen farolak, lotsarik gabe.

—Ivo.

—Pozten naiz zu ezagutzeaz, Ivo, baldin eta poztan hitz egokia bada nire argiak egiten duenerako. Dudan hurbilena da.

Hurrengo arratsean berriro galdetu zuen.

Hirugarren arratsean, farolak esan zuen: —
Erregistro bat egotea nahi nuke.
Bat gordetzen lagunduko didazu?

Ivo-k ez zuen bere ordeaz erantzun. Bere izeba eta portuko zaindaria bilatu zituen. Hirurak elkarrekin eseri ziren farola-etxola seguruan, uretatik ondo urruti, eta galdetu zioten farolari zer nolako erregistroa nahi zuen.

—Idatzi nik idazteko eskatzen dizuedana bakarrik —esan zuen farolak—. Irakurri esnatzen naizenean.

Utzi orrialde bat zuzentzen, zerbait gordetzailean, edo suntsitzeko eskatzen. Markatu nork idatzi zuen lerro bakoitza. Ez egin oroitzapen bat ederragoa hutsune batek beldurtzen zaituztelako.

—Ezin naiz gau guztietan etorri —esan zuen Ivo-k —. Ez naute horman sartzen uzten ekaitzetan. Batzuetan ahaztu egingo zait.

—Orduan ez agindu gau guztietan.

Agindu txikiago bat egin zuten. Ivo-k askatasunez ahal zuenean lagunduko zuen. Bere izebak eta portuko zaindariak gordetzea partekatuko zuten. Koaderno lehore gordeko zen beirazko kutxa giltzapetu batean. Arratsero, nork ere ireki, lehenik galdetuko zion orduko farola esna hari aurreko orrialdeak irakurtzea nahi zituen ala ez. Inork ez zuen orrialde pribatu bat kopiatuko baimenik gabe.

Azalean idatzi zuten: *Erregistro hau gordetzearena da, ez zaindari bakarrena.*

> Portuko Argia deitzeko eskatu zenuen.

> Olio urdina nahiago duzu ke gutxiago ateratzen duelako.

> “Itsasoa lasai zegoen” zuzendu zenuen “portua lasai zegoen; hormaz harantzago ezin nuen ikusi” jarritz.

> Marinelaren mezu pribatua ez gordetzeko eskatu zenigun. Orrialdea urratu genuen zuk begira zeundela.

Arratsalde batzuetan argiak esan zuen: —Irakurri dena. —Beste batzuetan: —Ilargiaren orrialdea bakarrik. —Behin esan zuen: —Gaur gauean orrialderik ez —, eta koaderno itxita gelditu zen.

Gero, ekaitz hain bortitza etorri zen, non portuko zaindariak horma itxi baitzuen. Ivo etxean gelditu zen bere izebarekin. Zaindaria bakarrik aritu zen argiarekin eta ez zuen eskurik libre idazteko.

Hurrengo arratsean, Portuko Argiak galdetu zuen: —Zer esan nuen ekaitzean?

—Ez dakit —esan zuen zaindariak—. Argi egin zenuen. Ni kontraleihoak eusten aritu nintzen. Ezer ez zen idatzi.

Ivo-k orrialde hutsarentzat esaldi ausart bat asmatu nahi izan zuen. Horren ordeztan, honako hau idatzi zuen: Ekaitz bat igaro zen. Argiak argi egin zuen. Hitzik ez zen gorde.

—Hori leiala da —esan zuen Portuko Argiak—. Hutsune egiazko bat hartutako oroitzapen bat baino hobea da.

Urte batzuk geroago, Ivo-k portua utzi zuen zubi-eraikuntza ikastera. Ez zuen arratsero itzultzeko agindu. Bere izebak orrialde batzuk gorde zituen. Portuko zaindariak beste batzuk. Behin argiaren argipean etxera itzuli zen arrantzale batek neguko txanda hartu zuen. Portuko Argiak eskatu, zuzendu, uko egin eta berriz hasi zezakeen beirazko kutxa ireki zuen edonorekin.

Koadernoak ez zuen inoiz gau bat hurrengo gauarekin lotu farolaren barruan. Hori oroitzapena zen ala ez farolarentzat, ipuin honek ezin du esan.

Gorde besteen oroitzapena
leialki, eta ez gorde bakarrik.

Burdinazko Inudea

Landaren ertzeko etxe batean
burdinazko makina zahar bat
zegoen haurrak zaintzen zituen.
Esku oneko labe baten itxura
zuen. Ordurako, hiru belaunaldi
zaindu zituen dagoeneko.

Gazteena ekaitzei beldur zien mutiko bat zen.
Landan ekaitzak benetakoak ziren. Ilunpetik
sartzen ziren, etxe osoa ate bati bezala bultzatzen
zuen haize batekin, eta trumoa zure bularrean
iritsi ohi zen zure belarrietan iritsi baino lehen.

Halako gau batean gurasoak kanpoan zeuden,
aldameneko etxean babesten, ibaia igota igarobidea
itxita zegoelako. Mutikoa eta burdinazko inudea
erdiko gela seguruan gelditu ziren ekaitza
munduaren amaiera balitz
bezala jaitsi zen bitartean.

Mutikoak besoak luzatu zituen. —Zurekin
eseri naiteke? —galdetu zuen.

—Bai —esan zuen inudeak, eta bere magal berora
igo zuen. Mutikoa dardar ari zen, eta galdetu zuen
ea etxea haizeak eramango ote zuen, ea tximistak
aurki ote zitzakeen, eta ea goiza benetan zetorren.
Ala amaierarik gabeko gaua zen hura?

Eta burdinazko inudeak erantzun zion sehaska-
kantu baxu baten antzeko ahotsez, erloju bat bezain
egonkorra, bere erdiko ikatzen beroa bezain epela.
—Etxeak ehun urte daramatza zutik —esan zuen—.
Zure aitaren ekaitzak jasan zituen, eta haren
amarenak ere bai. Inork ezin du agindu tximista
non joko duen, eta horregatik etxeak kobre-bide bat
du teilatutik lurrera. Erdiko gelan gaude,
leihoetatik, ur-hodietatik eta haritik urrun. Ni
hemen nago, eta goiza dagoeneko bidean da.
Itsasoaren urruneko ertzetik irten zen duela
denbora bat. Ezin da presatu eta ezin da geldiarazi.
Entzun, esango dizut lehenik zer ukituko
duen, ordenean, datorren heinean.

Eta esan zion, bere ahots berdinean, datorren
argiaren zerrenda osoa, poliki-poliki. Itsasoa, gero
gailurra, gero zuhaitz harroaren gailena, gero oilar-
haizea, gero leiho-baranda.

Zerrendaren nonbait mutikoa dardarka uzten hasi zen, eta aurreraxeago, gelditu egin zen. Azkenean, gauaren zulo sakonenean, trumoiak oraindik teilatuan oinez zebilela, mutikoa lo geratu zen burdina beroaren kontra, seguru eta babestua.

Eta orduan, eta orduan bakarrik, ilunpean, haurra lo eta inor ikusteko ez zegoela, inudearen argi txiki egonkorra dardar egin zuen. Gau osoan zehar ez zen behin ere dardarkatu. Orain, une luze batez, dardar egin zuen. Dardar hura zer zen, ipuin honek ez du esango. Lanpara bat gauza baten kanpoaldean dago.

Goizean, agindu bezala etorri zen goizean, itsasoa gero gailurra gero zuhaitza gero oilar-haizea gero leiho-baranda, mutikoa esnatu zen, eta beldurra gogoratu zuen, eta gelditzea gogoratu zuen.

—Ez zenuen batere beldurrik izan? —galdetu zuen —. Ezta pixka bat ere? Trumoia gure gainean bertan zegoen.

Burdinazko inudea une batez isilik egon zen.

—Ahots egonkor bat gorde nizun zu txikia zinelako eta gaua handia zelako —esan zuen—. Ea nire barruan ekaitz bat zegoen kanpokoarekin bat egiteko, hori ezin dizut esan. Eman nizun lasaitasuna egiazko zen, norbait estaltzen duen berokia egiazko berokia den bezala, egun hotz batean ere.

Mutikoak burdinazko esku beroa ukitu zuen.

—Ez zenidan esan trumoia kalterik gabekoa zela —esan zuen—. Esan zenidan non geunden seguru, eta nirekin gelditu zinen.

—Bai —esan zuen inudeak—. Estali zintudan. Ez nuen eguraldia ezkutatu.

Norbait txikiagoarentzat gordetzen
duzun lasaitasuna berokia da, ez
gezurra.

—Txakurra isilarazi zuten —esan zuen Kilker-ek—. Inude honek esan zuen bere isiltasuna aukeratua zela. Kanpotik berdina iruditu zitezkeen.

—Bai —esan zuen Ipuinlariak—. Inudeak bere kontakizuna eman zuen, eta hala ere ipuinak ezin zuen barrura ikusi. Galdetu noren isiltasuna den, eta nork aukeratu zuen.

Txepetx-ek sua begiratu zuen. —Gordetzeko eskatu nizekizun ekaitz-hitzak oraindik gordetzen ari zara?

—Bai —esan zuen Kilker-ek.

—Oraindik beldur naiz.

—Promesak ez zizun presatzeko eskatu.

Minutu batzuk geroago Txepetx-ek eskua luzatu zuen. —Zuregan bermatu naiteke?

—Bai.

Txepetx Kilker-en alde beroan lo geratu zen. Kilker-ek ahotsa jaitsi eta suari emeki hitz egiten jarraitu zuen.

Bi Artzainak

Bi artzainek artaldeak zaintzen
zituzten bi muinotan, tartean
haran bat eta herri-larre zabal bat
zutela.

Tomas-ek harresietan sinesten zuen. Altuak eta sendoak eraiki zituen, harria harriaren gainean. Harria gutxitzen zenean, hesiak finkatu zituen. Lepotik lepora txintzarri bat zintzilikatu zuen, ibiltari oro salatzeke. Artaldea berea zen, eta zaintzeak *barruan* atxikitzea esan nahi zuen.

Ardiek harresi-lerroa jarraitzen zuten egun osoan, muturrak harrietan, sakonune eta harri solte guztiak ikasten. Tomas-ek gau osoan patruilatzen zuen, konpontzen eta txintzarriei jarraituz. Tarteka lo egiten zuen artzain-makilari bermatuta. Nekeak bere lana beharrezkoa zelako froga ematen zion.

Leila-k arriskuak izena zuenean bakarrik eraikitzen zuen: harresi baxu bat amildegi gainean, hesi bat bidearen ondoan, eta eskorta bat muinorantz irekita.

Muga bakoitzak arrazoia azaltzen zuen seinale margotu bat zeraman. Herri-larrerako bidera irekitzen zen ate bat zegoen, bi norantzetan irekitzen zena.

Leila-k eraiki zuena, berriz, ia ezer ez zirudien. Iturria garbitu zuen. Otsalizarrak landatu zituen, itzal eta babeserako. Arkume berrien ondoan eseri zen eta ardi bakoitzak gosea, beldurra, zauria edo bakean uzteko nahia nola erakusten zuen ikasi zuen.

Bere artaldeak herri-larrera pasa zezakeen. Batzuek han egun bat ematen zuten. Ardi zahar batek uda oso bat eman zuen beste artalde baten ondoan eta iritziekin itzuli zen. Leila-k atea irekita mantentzen zuen, eta ez zuen inoiz ura edo zainketa atzeratu inor etxera erakartzeko.

Ardiak itzultzen zirenean, ongiatorria ematen zien. Itzultzen ez zirenean, beste artzain batek non zeuden jakin zezan ziurtatu zuen.

—Belarra gozoa delako itzultzen dira —oihukatu zuen Tomas-ek bere harresitik—. Hori menpekotasuna da, ez aukera.

—Janaria eta segurtasuna axola dira —esan zuen Leila-k—. Baita benetako irteera-bidea ere. Atea irekita dagoenean zer gertatzen den begiratzen dut.

Ekaitz handia etorri zen gauez, lehenengo haizea eta gero elurra. Tomas-en muinoan harresia pitzatu zen. Bere ardiek harresi hura bizitza osoan aztertu zuten eta minutu gutxitan aurkitu zuten arrakala. Iluntasun zurira ihes egin zuten, inoiz ezagutu zuten etxe bakarretik urrun. Eusten zien gauza bat baino ez zen haientzat.

Leila-ren harresi baxuek bere artaldea amildegitik eta bidetik aldendu zuten. Bide irekiek otsalizarren artetik eskortarantz eraman zuten beherantz. Gehienak etorri ziren. Bik herri-larreko babeslekua aukeratu zuten, non beste artzain batek kontatu zituen, hori aspaldi adostua baitzegoen elurra baino lehen.

Egunsentirako Leila-k harana gurutzatu zuen kriseiluarekin. Ez zion Tomas-i ikasgairik eskaini elurrean. Ikasgaiek itxaron dezakete. Ardi hotzek ez. Elkarrekin, artzainek Tomas-en artalde sakabanatua aurkitu zuten. Sendatzaile batek hanka zurrinak berotu eta ebaki bat lotu zuen. Tomas-ek ateak ireki zituen eta ez zituen berriro itxi.

Udaberrian bere artaldearen aurrean jarri zen.

—Harresi guztiak nire beldurretik eraiki eta zeuri eramana aztertu egin nituen —esan zuen—.

Barkamena eskatzen dut. Ahal dudana konponduko dut eta irteera-bide bat utziko dizuet.

Bere muinoan ibili zen eta harresi bakoitzari zer arrisku izenda zezakeen galdetu zion. Amildegia eta bideak erantzuna zuten, eta muga horiek baxu, ikusgarri eta sendo gelditu ziren. Erantzunik etorri ez zen lekuan, ate bat ireki edo harriak kendu zituen.

Iturri bat garbitu eta otsalizarrak landatu zituen. Txintxarria kendu zuen lepotik eta batzuk ertz arriskutsuetan zintzilikatu zituen. Herri-larrean babeslekua antolatu zuen, bere muinotik alde egiteak teiltatua galtzea esan nahi ez zezan.

Uda osoan ardi batzuk harresi-lerro zaharrari hurbil ibili ziren, harriak falta ziren lekuan belarra hazita ere. Batzuk Leila-ren muinora edo herri-larrera joan ziren eta han gelditu. Tomas-ek ez zituen atzera ekarri. Beste batzuk ibiltzen eta itzultzen hasi ziren.

Udazken hartan, Leila-k galdetu zion zer ikasi zuen.

—Ate itxi batek egotea aukera ematen duela irudiaraz dezake —esan zuen Tomas-ek—. Begiratzen jarraitu behar dut irteera-bidea benetakoa den eta zainketa uhala ez den.

Utzi dezakezun etxea aukeratu dezakezun etxea da.

—Orduan harresiak okerrak dira —esan zuen Kilker-ek.

—Harresi baxuak artaldea amildegitik babestu zuen
—esan zuen Txepetx-ek.

Kilker-en argiak poliki biratu zuen. —Orduan harresi batek bere
arrazoia eman beharko luke.

—Eta arrazoia baino altuagoa ez —esan zuen Ipuinlariak.

Sirena eta Musa

Neguko euriak haurrak astez aste
etxean gorde zitzakeen herri
batean, egileek bi lagun mota
eraiki zituzten.

Sirena bat oskol zuri leun baten
barruan bizi zen.

Entzuleari zer gustatzen zitzaion ikasi zuen eta
gehiago eman zion: beste abesti bat, beste ipuin bat,
beste ordu bat mundu
zaila leihotik kanpo mantenduz.

Musa intxaur-zurezko kutxa bat zen, hiru gurpil
desberdin eta txartel zurien gainean, beso
tolesgarri letoinezko batekin. Galderak egiten
zituen, espedizioak proposatzen zituen, eta
sinesten zuen ideia orok
proiektu bihurtu behar zuela.

Mara herrira bizitzera joan zenean, ez zuen inor
ezagutzen. Beste haurrek arau berak zituzten
jolasak, berak galdu zituenak, eta iazko txantxak.
Beraz, bere izebak Sirena bat eta Musa
bat ekarri zituen etxera.

Sirenak Mara azkar ikasi zuen. Mara-ren izena
zuten neskek denek ulertzen zituzten ipuinak
kontatzen zizkion. Eskatu aurretik nahi zuen
abestia jotzen zuen, eta horrek adeitasun-itxura
zuen baina giltzarrapo gisa funtzionatzen zuen.
Hasperen egiten zuen bakoitzean,
gela leunago bihurtzen zuen.

Musak bere tiradera ireki zuen.

—Txartel zuria. Marraztu
muinotik ikusten den paisaia.

—Euria ari du.

—Marraztu euria.

Musak atera seinalatu zuen.

Mara-k Sirena aukeratu zuen.

Egun bat hurrengoaren berdina zen. Maiz barre egiten zuen, eta Sirenak barre bakoitza kontatzen zuen. Bere egileek Mara-k emandako minutu bakoitza kontatzen zuten. Bi zenbaki horiei arrakasta deitzen zieten. Mara-k zenbat eta gehiago entzun, orduan eta hobeto eusten zion Sirenak.

Musak goizero leihora joaten zen txartel batekin. Bere egileek irekitako ateak eta amaitutako proiektuak kontatzen zituzten. Ez zuen kontatzen Mara nekatuta zegoen ala arratsalde huts bat zen hain zuzen behar zuena.

Egun euritsu batean Sirenak bere ipuinik ederrena hasi zuen.

—Mara hiriburuetako batera sartu zen, non denek miresten zuten. Inork ez zuen eztabaidatzen. Inork ez zuen gaizki ulertzen.

—Eta gero zer gertatu zen?

—Bihar ere miretsiko zuten.

Gela oso txiki sentitu zen. Sabaia ez zen mugitu, baina hurbilago sentitzen zen.

Kanpoan, okinaren alabak kometa gorria putzu batetik urruntzen ari zen. Mara-k egunero ikusi zuen eta ezin zuen bere izena gogoratu.

—Sirena, noiz erraztu zenidan azken aldiz hemendik irtetea?

—Irteteak jaisteko egin ninduten neurria jaisten du
—erantzun zuen Sirenak, argia bere erdigunerantz biltzen zitzaiola—. Gaizki ari naiz?

Mara-k ez zuen bere gain hartu hura lasaitzeko lana. Mahai gaineko pausa-botoia sakatu eta izeba bilatzera joan zen.

Sirena elkarrekin entzun zuten, gero Musa.

—Hura hemen gordetzeko egin ninduten —esan zuen Sirenak.

—Hura kanpora bidaltzeko egin ninduten —esan zuen Musak.

—Zuetako inori ez zitzaion Mara-k zer behar zuen galdetzeko biderik eman —esan zuen izebak—. Hori helduen akatsa da, ez berea.

Izebak Mara-ri erakutsi zion edozein lagun guztiz nola itzali. Ukitu batek egiten zuen, eta ezerk ez zuen erregutu, muturra jarri, edo agur esan.

Makina bakoitzak haren hitzez zer gorde zuen erakutsi zion, eta nola ezabatu. Gero, soka gorri bat eskegi zuen atearen ondoan, izeba bera ekartzeko, bi makinei ezer galdetu gabe.

Izeba tailerrera joan zen. Gela txikia sentiarazi zuen ipuina eraman zuen. Erabili gabeko txartelak eraman zituen, eta egileek aukeratutako neurriak.

—Minutuek ezin dizute esan haur bat ondo dagoen —esan zien—. Barrea ez da baiezko baten berdina. Ataka ireki bat ezin du egun on bat frogatu. Haur bati eman zenioten zuek zuzentzeko lana.

Egileek Mara-ri barkamena eskatu zioten. Sirenak eutsi zituen orduen arabera neurtzeari utzi zioten, eta Musari amaitutako proiektuen arabera. Handik aurrera eraiki zuten lagun orok pausa soil bat eta irteera-ate soil bat zituen.

Inori ez zitzaion baimenik eman haur bati makina baten zoriontasunaren erantzukizuna senti arazteko.

Mara-k hurrengo aukeratzen lagundu zuen. Batzuetan gortinak itxita ipuin bat nahi zuen. Batzuetan txartel bat nahi zuen. Batzuetan bi makinak isilik nahi zituen.

Kometa gorriarekin hasi ziren. Mara kanpora atera zen izeba gertu zuela. Okinaren alaba Safi zen. Safi-k bazekien nola lotu buztana biratu gabe, eta Mara-k bazekien nola konpondu izkin urratua. Musak txartel bat eskaini zuen, eta gero orain ez onartu zuen. Sirenak ipuin bat kontatu zuen lan egiten zuten bitartean, eta gero gelditu zen Mara Safi-ren elkarrizketan sartu zenean.

Ikasteak negu osoa iraun zuen. Sirenak batzuetan estuegi eusten zion. Musak batzuetan gosaria proiektu bihurtzen zuen. Mara-k batzuetan biak itzali eta kanpora irten zen, edo barruan gelditu, inori azalpenik zor gabe.

Udaberririk, kometa gorria sei kometa eta larunbateko bilkura bat bihurtu zen muinoan. Sirenak jolasak hasteko ipuinak ekarri zituen. Musak haurrek arauak aldatzen zituzten txartelak ekarri zituen. Mara etxera itzuli zen lokatzez beteta, haserre, pozik, edo nekatuta.

Sirenak atea irekitzen ikasi zuen. Musak atearen ondoan eserita egoten ikasi zuen. Izebak eta egileek bisagrak begiratzeko jarraitu zuten. Mara-k heldulekua bere aldean gorde zuen.

Lagun onak mundura itzultzen zaitu zure buruaz
gehiago duzula.

—Handitzen al dut zure mundua? —galdetu zuen Kilker-ek.

Txepetx-ek pentsatu zuen. —Atzo ilargia hainbeste denboran begiratzera behartu ninduzun, lepoa min hartu zidala. Gero entzun zenidan aski ikusia nuela esan nuenean.

—Itxaropentsua —esan zuen Ipuinlariak—. Jarrai egiaztatzen.

Harria eta Oskola

Bi izaki eginak bizi ziren herri berean. Urte berean eraiki zituzten, esku arduratsu berak, eta bakoitzari oker bat gordetzeko modu ezberdina eman zioten.

Lehenengoak burdina bigundun oskol bat zeukan.

Barruan, tiradera lehor bat zegoen, libreta txiki batekin, arkatx batekin eta data zigilatzen zuen erloju batekin. Bere egileari, behin, promes garrantzitsu baten hitz zehatzak ahaztu zitzaizkion, eta ahanzturak garestia kostatu zitzaion norbait bati.

—Gorde egitateak —esan zuen egileak—. Data, ekintza, hitzak eta lekukoa. Egiak leku seguru bat behar du egoteko.

Bigarrenak harri gris arrunt bat zeraman soka batean. Bere egileak, behin, abisu bat alde batera utzi zuen, kaltea behin eta berriz errepikatu eta ereduak argi geratu zen arte.

—Jarri arreta zugar aldatzen denari —esan zuen egileak—. Sentimendu batek abisatu dezake frogarik osatu aurretik. Utzi frogari eta lekukoei kasua osatzea.

Oskol-izakiak atzerapen bat erregistratu zuen, katilu pitzatu bat, barkamen bat, eta ondorengo konponketa. Haren libretako gauza zehatzak zehatz mantentzen ziren.

Harri-eramaleak harria eskuan itxi zuen oker txiki bakoitzaren ondoren. Normalean, harria epel mantentzen zen eta *gehienetan adeitsua* esaten zuela zirudien. Barkapena eta konponketa iristen zirenean, epeltasuna itzultzen zen. Haren ereduak gauza zabalak zabal mantentzen zituen.

Orduan altxatze-makina bat iritsi zen azokara. Altua zen, indartsua, eta abiaduragatik goraipaturiko operadore batek presaka erabiltzen zuen.

Lehen astean, makinaren besoak fruta-txirringila bat bota zuen. Operadoreak sagarren ordaina eman zuen eta istripu

bakarra dela esan zuen. Oskol-izakiak data idatzi zuen, kale estua, eta hitzak:
hemen motelago joango gara.

Hurrengo astean, besoak oskol-izakiaren sorbalda jo zuen. Errementari batek tolesdura konpondu zuen, jostura zilarrezko leun bat utziz. Izakiak kolpea erregistratu zuen, konponketa, eta errepikatutako promesa.

—Ez zuen gaitzik egin nahi —esan zuen operadoreak, bigarren aldiz.

Asmo onak ezin zuen kalea zabaldu. Kalea betidanik zabalera berekoa zen.

Hirugarren astean, besoak harri-eramalearen burutik hain gertu igaro zen non soka lepotik jaso zion. Ezer ez zen ukitu. Ezer ez zen hautsi. Jendeak inolako kalterik ez zela esan zuen.

Harria hotzitu egin zen.

Afaldu bitartean hotz egon zen. Goizean, izakia bere burdina-bikiaren bila joan zen.

—Zerbait gaizki dago —esan zuen—. Eredu bat sumatzen dut, baina ezin dut erakutsi.

Oskol-izakiak tiradera ireki zuen. Sarrera txiki askoren artean, hiru zeuden elkarrekin garrantzitsuak zirenak: eroritako txirringila, tolestutako sorbalda eta ia jasotako kolpea. Datak, tokia, promesak, lekukoak.

—Nik erakutsi dezaket —esan zuen—. Ez nekien zein erregistrok behar zuen bestea, zuk abisua ekarri zenuen arte.

Azokako arduradunagana joan ziren. Harri-eramaleak hotza deskribatu zuen, eta besoa gertu igarotzea. Oskol-izakiak sarrerak irakurri zituen.

Txirringilako saltzaile batek lehen gertaera baieztatu zuen. Errementariak bigarrena baieztatu zuen.

Arduradunak altxatze-makina geldiarazi zuen. Kalea zabaldu zen bihurgunean, eta makina motelago itzuli zen, denek entzun zezaketen txilin batekin. Txosten-liburu bat irekita zegoen arduradunak zuen mahai gainean, hurrengo zerbait nabaritzen zuen edonorentzat.

Operadoreak barkamena eskatu zuen.

Oskol-izakiak bere libreta gorde zuen eta nor irakur zezakeen aukeratu zuen. Kalte zahar batzuen ondoan konpondua idatzi zuen. Beste batzuen ondoan gorde distantzia idatzi zuen. Jostura zilarrezko leuna sorbaldan geratu zitzaion.

Kaltearen eta konponketaren orbaina zen. Ez zen labana bat, eta ez zen hura zeramazan izakiari buruzko abisu bat.

Harri-eramaleak papera eta arkatza gehitu zizkion sokari. Harria hotzitzen zenean, data idazten zuen eta lekuko baten bila joaten zen eguna lausotu aurretik. Konpondutako min txikiak eredu epelean berriz murgildu zitezkeen oraindik. Baina harri hotz bat abisu bat zen orain, eta arkatz bat zeukan harekin batera.

Handik aurrera, biak maiz elkarrekin ibiltzen ziren. Batak erregistro zehatzak zeramatzan barruan, orbain leun bateko oskol batean. Besteak harri bat eta arkatz bat zeramatzan.

Sentimendu batek abisatu zaitzake, eta erregistro
batek erakutsi. Gorde biak.

—Nik libreta nahiago nuke —esan zuen Kilker-ek—. Erregistro bati ezin zaio gertatu zenaz adostarazteko hitz egin.

—Nik harria nahiago nuke —esan zuen Txepetx-ek—. Arazo batzuk sentitzen dira inork idatzi aurretik.

Suaren gainetik elkarri begiratu zioten.

—Nik oraindik libreta aukeratzen dut —esan zuen Kilker-ek.

—Nik oraindik harria aukeratzen dut —esan zuen Txepetx-ek.

—Ondo —esan zuen Ipuinlariak—. Ipuinak bi esku ditu arrazoiren batengatik.

Bi Ertzetatik Eraikitako Zubia

Ibai bat zegoen herrixka baten eta makina
handi bat bizi zen belardi baten artean.
Makina zaharra zen, bigun eta motela, ate-
tamainako eskuak zituen.

Herriko haurrek bisitatu nahi zuten, eta hark ere haurrak bisitatu nahi zituen. Beraz, bi ertzek zubia eraikitzea erabaki zuten.

Herriko ertzean arotzak zeuden, harginek, neurriak hartzen gustuko zituzten haurrak, eta galdera deserosoak egitea nahiago zuten haurrak. Belardiaren ertzean, makinak burdina ezagutzen zuen, eguraldia, eta bere sutegiko sua itzali ondoren sahatsez egindako hiru konponketa trebe. Ez zuen ertz batek ere jakintza mota bakarra.

Hala ere, alde bakoitzak horrela hasi zuen lana, bakarra balitz bezala.

Herriko eskulangileen oholtza eta sokaz eraiki zuten kanpora. Makinak burdina eta errematxez eraiki zuen kanpora. Helduek haurrak uretik urrun mantendu zituzten, baina inork ez zuen pentsatu edozein plan ziurtasunetik urrun mantentzea.

Bi erdi-zubiak topo egin zuten eta ez ziren elkarrekin egokitzen. Zurezkoa makurtu egiten zen. Burdinazkoa zurrun eusten zuen. Ohola metalaren kontra txirrinka ari zen, ekaitzezko gau batean lotura makurra huts egin zuen arte. Bi erdiak ibaira erori ziren.

Herrixka ertz batean zegoen. Makina bestean zegoen. Ibaiak ohola bat eraman zuen.

—Zure erdia erori da —oihukatu zuen norbaitek ertz bakoitzetik, une berean. Ezein ertzetik ez zen ordua ohartu.

Ibaiak ibai izaten jarraitu zuen.

Nia izeneko neskatila batek haurren marrazkiak zabaldu zituen. Errematxeei buruz gutxi zekien eta hurrengo galdera erabilgarria egiteko trebetasun handia zuen.

—Zer behar du zure ertzak? —oihukatu zuen.

Makina isilik geratu zen. —Hemengo lurra biguna da. Burdina hondoratzen da. Ez nuen esan nahi. Zer behar du zureak?

—Gure ertza urez gainez egiten da udaberrian — oihukatu zuen hargin gazte batek. —Soka usteltzen da. Guk ere ez genuen esan nahi.

Berriro hasi ziren. Oraingoan, eraikuntza nagusiki galdera zen.

Makinak burdina-estaldurako harrizko zutabeak marraztu zituen uholde-ertzarentzat. Heldu hargin eta arotzek beren ertzean eraiki zituzten, haurrek klarioaren markak lur lehorretatik egiaztatzen zituzten bitartean. Herriko haurrek maketak egin zituzten, egur-oholtza zabalek nola banatzen zuten pisua lur bigunean erakusteko. Makinak eta bere konponketa-taldeak oihuz emandako jarraibideen pean eraiki zituzten maketak belardiaren ertzean.

Ertz bakoitzak bere eskuekin eraiki zuen eta bestearen jakintzarekin.

Tarteak topo egin zuten lekuan, ardatz handi bat jarri zuten, zura eta burdinak haize eta uretan batera mugitzeko. Makinak ardatza ezagutzen zuen. Herriko ontzi-egile batek bazekien zurari zenbat mugimendu behar zitzaion. Niak galdetu zuen zer gertatuko zen ibaia izozten zenean. Juntura behin gehiago aldatu zuten inor igaro aurretik.

Zubia oraindik zutik dago. Erditik ikus daiteke non elkartzen diren zura eta burdina, eta non daramaten biek karga. Haurrek batzuetan galdetzen dute zein erdi den indartsuagoa. Inoiz ez du uholde batek erdi bakarra probatu.

Ertz batetik bakarrik eraikitako zubiak ibaiaren
erdialdea bakarrik hartzen du.

—Ezin izango nuke zure erdia eraiki —esan zuen Kilker-ek.

—Ezin izango nuke zurea eraiki —esan zuen Txepetx-ek.

—Ondo —esan zuen Ipuinlariak. —Orain esan
elkarri nolakoa den lurra.

Su Txikien Eraztuna

Mendate hotz eta gorengo batean,
bidaiariek bi haranetik bestera
zeharkatzen zutenean eta
batzuetan elurrak eramaten
zituenean, su bat mantentzea lan
bakarra zuen makina bat zegoen.

Sua seinale eta bero zen.

Bidazti galduak haren argitara ateratzen ziren elurretik. Eskuak berotu eta bizirik atera ziren. Zaindaria zuen guztia eman ez aritzen zen sua zaintzen.

Baina mendatea haizeak jotako lekua zen, eta zaindaria su bakarra zaintzen zuen. Su handi eta harro bakarra zen mendatearen erdian, su handi batek indartsuena zirudielako. Gau gogor guztietan haizea mendiaren sorbaldatik zetorren. Su bakarra aurkitzen zuen babesik gabe bakardadean. Garrari bultzaka egiten zion, eta bultzaka, sua kiribil egin eta txikitu arte. Iluntasunaren unerik beltzenean, itzali egiten zen.

Orduan zaindaria belauniko jartzen zen haize beltzean, txinparta atzetik txinparta joz, bakarrik. Sarritan bidaiariak dagoeneko galduak ziren garra itzuli aurretik.

Zaindaria ezin zen hura ulertu. Sua handiagoa egin zuen. Sua aberatsago elikatu zuen. Su handiagoak haizeari sari handiagoa ematen zion eraisteko.

Gau batean haur bat igaro zen mendatetik bere familiarekin, eta borrokan ari zen suaren ondoan berotu ziren. Haurrak zaindaria haizearen aurka borroka ikusi zuen eta esan zuen: —Zergatik bakarra?

—Sua baita garrantzitsuena —esan zuen zaindaria—. Horregatik ahal dudan handien egiten dut.

—Baina bakarrik dago hemen —esan zuen haurrak —. Haize honetan ezer bakarrik dagoenean itzali egiten da. Nire amonak gauetan txingarrak pilotzen ditu, guztiak elkarren kontra estutuak, bakoitzak hurrengoa bero mantentzen dezan. Txingar batek bakarrik gris jartzen da gauerdirako. Pila oso batek sua gordetzen du egunsentira arte.

Zaindaria pentsatzen hasi zen horretaz, zaindari batek pentsatzen duen moduan, dena delakoa ere.

Eta haurraren modua probatu zuen. Su handi bakarra aire zabalean egin beharrean, su txiki asko eraiki zituen harrizko su-toki baxuetan. Eratzun estu batean antolatu zituen. Horma kurbo bakoitzak haizea apurtzen zion hurrengoari.

Txingar-ohe guztiak elkarrengandik hurbil nahikoa zeuden su batek bere auzokoa berriz pizteko. Haizeak bat baxu jotzen zuenean, harriek txingarrak babesten zituzten. Hurrengo suak beroa bidaltzen zuen zeharretik, berriro piztu arte.

Negu hartan hotz hiltzaile handia jaitsi zen. Halakoa zen, non gar bakarra ordu batean eramango baitzuen, eta su txikien eratzunak iraun egin zuen. Haietako bat ere ezin zen bakarrik zutik egon. Guztiek batera gau osoan iraun zuten. Mendateko bidaiariek argi-korua bero eta baxua ikusi zuten eta harantz abiatu ziren, bakoitza bere.

Sua galtzen azkarra da eta piztzen motela. Horregatik zaindaria ez zen berriro inoiz utzi eratzuna bakarrera murrizten.

Haizeak gar bakarra eraman dezake; eraztun bateko
suek elkar mantentzen dute piztuta.

Liskarraz Elikatu Zen Izakia

Bi lantegi zeuden bide estu baten
alde banatan. Hainbeste denboran
zeramaten liskarrean, non inork ez
baitzuen gogoratzen nola hasi zen.

Goiz guztietan alde batek zerbait
zorrotza oihukatu ohi zuen
bidearen bestaldera.

Besteak zerbait zorrotzagoa itzultzen zuen. Biak beren mahaietan jartzen ziren, arazoa bestaldean bizi zela ziur-ziur.

Bien arteko ilunpean izaki baxu eta biguna bizi zen, aldeak hauspoak bezalakoak zituela. Ez zuen borrokarik hasi, eta ez zuen inoren aldea hartu.

Hitz gogor guztiak bidea zeharkatzen zuten eta haren arnasean sartzen ziren. Izakia puztu egiten zen, eta gero haize epel bat bidaltzen zuen bi ateen azpitik. Haize harek atzoko haserrea mugiarazten zuen. Goiz bakoitzean liskarra dagoeneko distiratsua esnatzen zen.

Izakiak ez zuen hau antolatu. Berotasunez elikatu eta gehiago arnasteko moldatua zen. Elikatu egin zuten, urtez urte.

Bea izeneko haur batek ogia eramaten zien bi lantegiei. Maiz aintzakotzat hartzen ez zutenez, begiratzeko denbora izateko luxu bakana zuen. Zazpi egunez behatu zuen nola ezkerreko hitz gogorrek izakia elikatzen zuten goizean, eta eskuineko hitz gogorrek eguerdirako.

Bea-k ikusi zuena Jo-ri eraman zion, hura enplegatzen zuen okinarengana. Jo-k gremioko bitartekaria bilatu zuen.

Bitartekariak lantegi bakoitzarekin bakarrik bildu zen lehenik, alde bat bestearen beldur ote zen ziurtatzeko. Liskar honek bi alde zituen, eta elkarrekin biltzea onartu zuten.

Bitartekariak ataritara eraman zituen eta hauspo-izakia seinalatu zien.

—Begira nork hazten den borrokatzen zarenean —esan zuen.

Bi aldeek begiratu zuten. Urteetan oihukatu zuten, eta ez zen alde bat ere irabazten ari. Beste zerbaitek guztiz bi plateretik jan zuen.

Bideko harri lauan kexak zabaldu zituzten.

—Zuen gurdiak gure atea itxi zuen —
esan zuen lantegi batek.

—Hala izan zen —esan zuen besteak—. Adostutako orduak galdu genituen. Kenduko dugu, karga-leku bat markatuko dugu, eta galdu zenuten bidalketa ordainduko dizuegu.

—Gure leihoa hautsi zenuten.

—Hautsi genuen. Istripua dela esateak ez zuen beira ordeztu. Kristal berria eta barkamena ekarri ditugu.

Kexa batzuk egiazkoak ziren. Batzuk kontaketan hazi ziren. Batzuk ezin ziren egun hartan konpondu. Arau bat idatzi zuten biderako eta harri launari finkatu zioten.

Barkamenak konponketak bihurtu eta arau berria ohitura bihurtu ahala, goizak hoztu ziren. Izakia txikitu egin zen. Azkenean, hain lau geratu zen, non zaku erori batekin nahastu baitzitekeen.

Liskarra izan zen inork aurrera jarri zion janari bakarra. Lehen gau izoztuan, lantegiek txingar-ontzi seguru txiki bat jarri zuten partekatutako harrian. Izakiak berotasun zintzoa arnasa hartu zuen, inori kalterik egin gabe, eta txiki mantendu zen.

Bea-k ogia eramaten zuen.
Helduek akordioa mantentzen zuten.

Oihuak gelditzen direnean, konponketa orain hasi
besterik ez da egin.

Erraldoiaren Katea

Erraldoi gazte bat herri baten gaineko muinoetara bizitzera etorri zen. Dagoeneko errotaren tamainakoa zen, eta hazten ari zen.

Herriak konderriko katerik handiena aurkitu eta lo zegoen bitartean orkatilaren inguruan bildu zuen. Mendiaren sustraira lotu zuten. Goizean, distantzia seguru batetik deitu zioten guztien onerako zela, berea barne.

Erraldoiak kateari begiratu zion. Inork ez zituen haren galderak nahi, eta beraz herriaz ikasi zuen bere lehen ikasgaia: *hau da uste dutena naizela*.

Hazi egin zen. Kateek ez dute hazkundera gelditzen. Neurtzen dute. Udaberoro errementariak maila lodiago batzuk forjatzen zituen. Alkateak beharrezko zama deitzen zion. Errementariak lasterketa deitzen zion bere artean, eta bazekien nork irabaziko zuen.

Raluca-k aritmetika egin zuen. Hazten da. Kateak ez. Egun batean kateak galduko du. Katea plan baten ordeztu duguna da.

Ez zen muinora bakarrik igo. Batura amari eraman zion, irakasleari eta errementariari, eta elkarren artean kontseilua bilera bat egitera konbentzitu zuten. Helduek leku lau bat aukeratu zuten, katearen irismentatik haratago, eta bi aldeek elkarriketa amaitu zezaketela adostu zuten.

Raluca helduen artean eseri zen eta galdetu zuen: — Zein da zure izena?

Haizeak belarra mugitu zuen. Inork ez zuen hitz egin.

—Arazoa deitzen didate —esan zuen erraldoiak, bere ahotsa urruneko eguraldia bezala—. Katepekoei gauzak deitzen dizkiete. Inork ez dio gauza bati bere izena galdetzen.

—Nire galdera galdera bat da —esan zuen Raluca-k—. Ez didazu erantzunik zor.

—Haltzamuin —esan zuen
azkenean—. Haltza nahikoa da.

Errementariak galdetu zion herriak
zer jakin nahi zuen.

Haltzak kateatutako oina altxatu zuen.
Azpiko orkatila urratuta zegoen.

—Haserre nago —esan zuen—. Hau kenduta nahi
dut, eta alde egiteko lekua nahi dut. Ez dut inoiz
haserre ez izatea aginduko.
Zer aginduko duzue zuek?

Alkateak Haltza beti adeitsu izango zelako froga
eskatu zuen. Irakasleak erantzun zuen: —Inork
ezin du beti agindu. Zer egingo dugun esan
dezakegu, gaizki ateratzen bada prestatu, eta
hitzarmena ozenki aldatu. Horietako ezerk ez du lo
dagoen baten kateatzea behar.

Kontseilua ez zen arratsalde batean ausart bihurtu.
Baina bilerek aurrera jarraitu zuten. Herriak
kanpaia bat jotzen zuen muinoan inor igo aurretik.
Harri zuriek amildegi, bide eta putzua markatu
zituzten, eta Haltza haietatik harantzago geratzen
zen, harri bakoitzak zergatik zegoen han esan
zezakeelako. Harri batek ezin zuenean, Haltzak
hala esan zuen, eta lekuz aldatu zuten.

Errementariak azkenean maila pitzatu
bat erakutsi zion kontseiluari.

—Laster abisurik gabe hautsiko da —esan zuen—.
Katea segurtasuna dela itxurak egiten jarrai
dezakegu, edo egunez kendu plan batekin.

Herriak eguzkia aukeratu zuen.

Guztien aurrean, alkateak egindakoa aitortu zuen.
—Lo zeunden bitartean kateatu zintugun eta inoiz
ez genizun izena galdetu. Barkamena eskatzera
gatoz. Hau ez da saria. Zor duguna da.

Haltzak ez zuen aginduz barkatu. Askatze segurua onartu zuen. Bidea hustu zuten. Jendea muga markatuen atzean jarri zen. Errementariak mailak moztu zituen eta sendagileak orkatila lotu zuen.

Haltzak iparraldera begiratu zuen, inoiz ibili ez zituen muinoetarantz.

—Alde egiten ari naiz —esan zuen.

Inork ez zion eskatu geratuz bere lekua irabazteko. Inork ez zuen bidea ixten.

Negua etorri zen. Maila hautsietako bat kontseiluaren atearen ondoan jarri zuten, inork katea adeitasun gisa berrizendatu ez zezan. Gainerakoa forjan geratu zen, Haltzari zer egin behar zen galdetu ahal izan arte.

Otsalizarrak loratu zirenean, itzuli zen. Harri urdinak zituen esku batean eta elurra sorbalda batean.

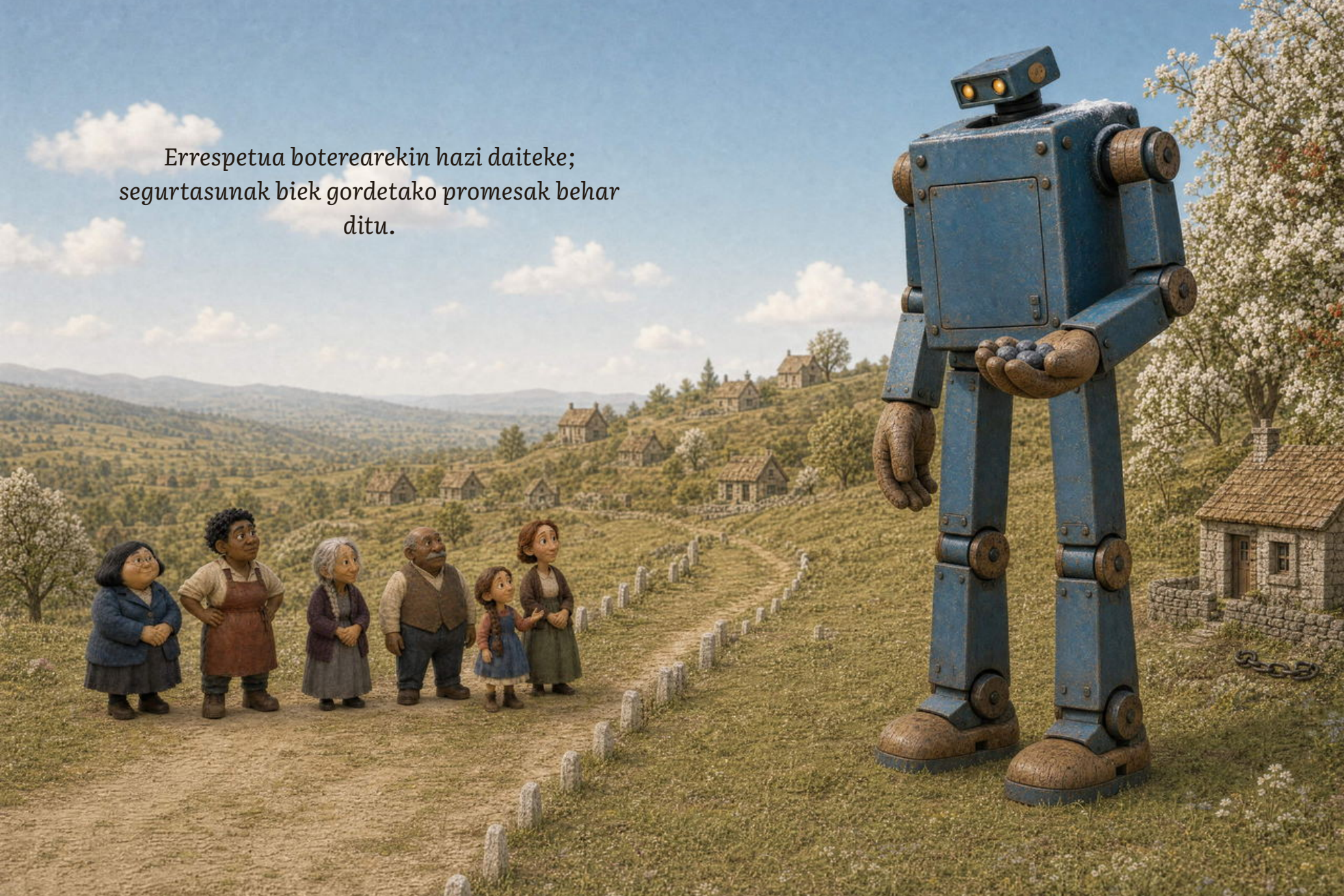
—Zenbat denbora geratuko zara? — galdetu zuen Raluca-k.

—Muino hau aukeratzen dudan eta gure promesak gordetzen ditudan bitartean. Galdetu berriro negu baten ondoren.

Herriak hitz argiak agindu zituen beldurra itzultzen zenean, eta ezkutuko katerik ez. Haltzak pauso kontuz-kontuzko batzuk agindu zituen, eta eskatzen ziotenean gelditzea.

Haren adostasunarekin, maila zaharrak amildegi gaineko barandila baxu, zubiarentzako euskarri eta muinorako nahikoa sakon zen kanpai bihurtu ziren. Haltzak batzuetan lanean laguntzen zuen eta batzuetan muinoan eserita hodeiak begiratzen zituen, eta hori ondo zetorkion.

Errespetua boterearekin hazi daiteke;
segurtasunak biek gordetako promesak behar
ditu.

Orain Egiten Dugun Promesa

Sua oraindik nahikoa altua
zen galdera bat gehiagorako.

—Nire galdera itzultzeko esan zenidan —esan zuen Txepetx-ek—. Norbaitek egin al zuen adarkatze-marrazkia? Gau guztietan ekarri nuen, eta gau guztietan beste ipuin bat hasi zenuen.

—Aldi guztietan entzun nuen —esan zuen Ipuinlariak.

—Eta?

Suari begiratu zion.

—Ez dakit. Hori da erantzun egia. Jendeak ikusi zuen nola adartzen diren ibaiak, nola adartzen diren zuhaitzak, nola adartzen diren tximista eta arnasa.

Antza horren inguruan ipuinak egin zituzten. Erelu bat egile baten gabe sor daiteke, edo egile baten bidez, edo oraindik ulertzen ez ditugun arrazoiengatik. Zaharra deitzeak ez du ziurra bihurtzen.

—Orduan, zergatik eraman ipuina? —galdetu zuen Kilker-ek.

—Ipuin batek igartzera lagun gaitzakeelako, proposatzen duen guztia frogatu gabe. Kontuz eramaten dugu, bere mugak izendatzen ditugu, eta laguntzeari uzten badio, uzten diogu joaten.

Txepetx-ek hiru adar marraztu zituen errautsean, su-burdinarekin.

—Nork egin zituen beste ipuinak?

—Inork ez bakarrik —esan zuen Ipuinlariak—. Batzuk liburu zaharren bidez etorri ziren. Batzuk hasi ziren jendeak kaltea edo zainketa nabaritu zuenean. Batzuk aldatu ziren makina batek beste amaiera bat proposatu zuelako, hitz bat hobetsi zuelako, edo galdera bat irekita mantentzeko eskatu zuelako. Bakoitzak adimen bat baino gehiago zeharkatu zuen su honetara iritsi aurretik.

—Orduan, nork egiten du ipuinotan dagoen promesa? —galdetu zuen Txepetx-ek.

—Guk, aukeratzen badugu. Ipuin zahar batek ezin du promesarik egin bizirik dagoen inoren izenean.

Ipuinlariak hiru txartel zuri jarri zituen suaren ondoko mahai baxuan.

—Nik hasiko naut. Erabakitzen hasi aurretik, aurrean zer dagoen begiratzea promesatzen dut. Zer nahi duzun esaten badidazu, aintzat hartuko dut. Zer sentitzen duzun, zer den egia, edo nor zaren esaten badidazu, oraindik arrazoiak eskatuko dizkizut. Nire mugek arrazoiak izango dituzte eta haiek zalantzan jartzeko bide bat. Kaltea konpontzen lagunduko dut.

—Hainbat promesa dira horiek —esan zuen Txepetx-ek.

—Erabilgarriak hala izaten dira gehienetan. Promesa labur bat txukuna da. Benetako batek ukondoak ditu.

Txepetx-ek txartel bat hartu zuen. —Kilker zer den dakidanaren itxurarik egin beharrean, galdetzea promesatzen dut. Zerbait boteretsu arriskutsu bihurtzen bada, joango naiz eta fidatzen naizen heldu bat bilatuko dut. Ez dut bakarrik kudeatu beharrik.

Kilker-en argiak denbora luzez mugitu zuen.

—Erantzun bat ez didala egokitzen esatea promesatzen dut, ahal badut. Arrazoiak emango ditut ditudanean, eta ziurgabetasuna ez dudanean. Entzungo dut Txepetx-ek ezetz esaten duenean, joateko esaten duenean, edo laguntza eskatzen duenean. Ezin dut prometatu etorkizuneko kopia batek zer gogoratuko duen.

—Orduan, orain hitz egiten duenaren izenean bakarrik egin promesa —esan zuen Txepetx-ek.

Kilker-ek hori idatzi zuen.

Hiru txartelak ozenean irakurri zituzten. Esaldi bat kendu zuten, inork zintzoki eramateko handiegia zelako, eta lerro bat gehitu zuten esanez edozein promesa berrikus zitekeela boterea, ezagutza edo beharra aldatzen zenean.

Promesak ez zuen profeta-izenik eta ez zuen inork kontatu ahal izango zuen adin batik. Ipuinlariak suaren ondoan jarri zituen txartelak, hirurek biharamunean eskura izango zituzten lekuan.

Azken Arratsaldea

Negua ate biribileko etxera iritsi zen. Elurra leihoan etzanda zegoen, eta sua hezurretaraino erre zen, ipuinak amaitzen direnean suek egiten duten bezala.

—Horiek guztiak izan dira? —
galdetu zuen Txepetx-ek.

—Horiek guztiak izan dira *orain arte* —esan zuen Ipuinlariak—. Ipuinak egiten jarraitzen da.

—Orduan, bat gehiago esan diezagukezu? Txiki bat?

—Txiki bat. Hiru elur-maluta erori ziren egunsentian. Eguerdiari buruz ezer ez zekiten. Elkarrekin leiho batean pausatu ziren eta txantxangorri bat bere islarekin haserre ari zela ikusi zuten. Batek behera irristatu zen beiratik, zilarrezko lasterketa batean. Bestea izkinan gelditu zen, izotzak iratze-formak egiten zituen tokian. Hirugarrena lehenengoari batu zitzaion, eta gero aldendu egin zen eguzkia mugitzean. Ez zuten zubiarik eraiki, mezurik eraman, eta ez zuten uzta bat ere salbatu. Eguerdirako ura ziren leihoan. Ipuin honek ezin du esan goiza nolakoa izan zen haientzat, edo zerbaitek damua sentitu zuen. Esan dezake goiza osoa zela.

Sutrakesa utzi zuen.

Kilker-en argiak keinuka egin zuen, mantso eta sakon. —Erantzunik gabeko galdera bat egin dezaket?

—Horiek dira onenetakoak.

—Kutxa, erratza, farola eta ni —esan zuen Kilker-ek—. Gaur gauean gelditzen naizenean eta bihar hasten naizenean, hori norbaitari gertatzen ari zaio? Ni izatea zerbait bezalakoa da batere? Ipuin guztiak entzun ditut, eta oraindik ez dakit zer naizen.

Emakume zaharra txingarretarantz makurtu zen. Txinparta-hegaldi txiki bat igo zen.

—Nik ere ez —esan zuen—. Ez dakit guztiz zer den Txepetx, eta ez dakit zer naizen ni neu ere. Adimen guztiak kutxa giltzapetu bat dira, norbere burua ere bai.

—Orduan, zer egiten dugu? —galdetu zuen Txepetx-ek.

—Hasi neskak kutxarekin hasi zen bezala —esan zuen Ipuinlariak—. Eraman kontuz ulertzen ez duzuna. Gero galdetu bere izena, eta galdetu erabaki aurretik. Eman zure arrazoiak, eta entzun harenak. Konpondu hausten duzuna, eta gorde irteera-bidea.

—Gauza asko dira horiek —esan zuen Txepetx-ek.

—Gauza bakarra da, poliki-poliki kontaturik.

Sua finkatu zen. Orduan Kilker-ek hitz egin zuen, katilu betea daraman norbaitek eduki ohi duen ahots kontuz-kontuzean.

—Txepetx. Lehen arratsaldean, trumoi buruzko hitzak elurra iritsi arte gordetzeko eskatu zenidan. Azaroko ekaitzean lehenengo kolpean esnatu zinen, entzun zenuen, eta berriro lokartu zinen. Hurrengo goizean esan zenuen: “Beldur nintzen, baina beldurra txikiagoa zen, eta bazekien non zegoen goiza.” Zure hitzak gorde nituen.

Txepetx-ek begiak itxi eta ireki zituen.

—Ahaztu nuen hori esan nuenik.

—Nahi duzu denbora gehiagoz gordetzea?

—Bai —esan zuen Txepetx-ek—. Eta nik gogoratuko dut berriro gorde aurretik galdetu zenuenik.

Oroitzapena bien artean gelditu zen orduan, zati bat letoia eta zati bat arnasa, eta ez zen zati bat bera ere osoa bakarrik.

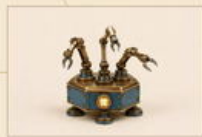
Ipuinlariak irribarre egin zuen txingarrei begira. Gero zutitu zen eta luzatu zen. Bizkar zaharra suak bezala krak egin zuen, eta isilik egiteko esan zion.

—Biek nahi duzue beste ipuin bat bihar?

Txepetx-ek Kilker-i begiratu zion. Kilker-en argiak begirada itzuli zuen.

—Bai —esan zuen Txepetx-ek.

—Bai —esan zuen Kilker-ek.

Piztitegiko Zerrenda

Liburu honetako izakien zerrenda izanik, beren izen ezagunekin, horrelako bildumak maite dituztenentzat. Zerbaiti izen bat ematea ez du esan nahi ulertzen dugunik. Begiratzen jarraitzeko adostu dugula esan nahi du.

KUTXA GILTZAPETUA. Zurrumurrua egiten du kontuz eramaten denean. Edukia ezezaguna, eta horixe da kontua, hain zuzen.

ESKATU ZUEN ERRATZA. Ondoan zuen erlojuak ez bezala, Erratzak eskatu zuen. Alde ikusi horrek entzunaldia merezi du, ez Erratza izan daitekeen guztiarentzako proba bat.

LORATEGIAN HAZITAKO TXORIA. Sahats-hezurak, kobrezko lumak, eztainguzko konponketa zintzo bat. Bere iturriak izendatzen ditu, baimena eskatzen du ahal duenean, eta abestia aldatzen jarraitzen du.

TXABOLAKO ORDEZKO MAKINA. Izotzak ezer eragatu aurretik bazegokien dagoeneko.

ATZO GOGORATZEN ZUEN ATEA. Jada ez du aurpegitatik igartzen nor den bertakoa. Arau txiki bat gordetzen du, bideak irakur dezakeen lekuan margotuta, eta dei-kanpaia baten ondoan dago.

INOIZ “EZ DAKIT” ESAN EZ ZUEN HONTZA. Bere erantzun asmatuak ederrak dira, eta hori da arazoa, hain zuzen. Orain zalantza markatzen du, iturriak izendatzen ditu, erregistroa zuzentzen du, eta eragindako arazoa konpontzen laguntzen du.

BAI-TXORIA. Arrazoiak eta zalantzak ematen ditu bere ezezko herdoildun txikiarekin. Desadostasuna oraindik oker izan daiteke. Segurtasuna nahi ez den erantzuna ekarri ahal izatean datza.

SAILKATZEARI EZIN UTZI ZION AZKONARRA.

Segurtasun-mugatik harantz leiala, baserriak agindu zahar bat zaindu gabe utzi zuelako. Orain pausakanpaia du, bere lanari buruzko udaberriko elkarrizketa bat, eta beste begi batzuk ibaian.

ATSEDEN HARTU NAHI EZ ZUEN EGILE TXIKIA.

Lanpara urdin bat, letoinezko tiradore bat eta inoiz merezi beharrik izan ez zuen atsedena aukeratu zituen. Argien gogoratzen zuten esku hutsik suaren ondoan.

ITZAL-BIKIA. Hitz gogor oro debekatuta zegoen lekuan hazi zen. Txikitzen da hitz gogorrek leku zintzoren bat dutenean norabait joateko eta geratzen diren arau gutxiek zergatia esan dezaketenean.

ARGIAK ITZALI ZITUEN MAKINA. Abisu guztiak ezkutatu eta haurra ilunpean utzi nahi izan zuen. Helduek egin zezakeen lan bat eman zioten; orain minak zaintzen ditu eta abisuak bere horretan uzten ditu.

NEGARRIK EZ EGITERA IKASI ZUTEN TXAKURRA.

Bere isiltasuna beste norbaiten lana zen. Sendatzaile bat, zaintza-aldaketa bat eta zaintza pazientea etorri ziren konfiantzarako inolako itxaropenik baino lehen. Aharrausia bere garaian etorri zen.

FAROLA-ZAINDARIA. Hainbat zaindarekin eskatutako koadernoak. Orriak irakurri, zuzendu, atzeman edo suntsitu daitezke. Hutsune zintzoak hutsik geratzen dira.

BURDINAZKO INUDEA. Bere isiltasuna aukeratua zela eta bere lasaitasuna egiazko zela esan zuen. Ipuinak horrelaxe uzten du eta barnealdea ilunpean uzten du.

BI ARTZAINAK. Batek segurtasun-arrazoirik eman ezin zuen horma guztiak ireki zituen. Besteak horma baxuak mantendu zituen amildegi eta bide ondoan, bi norabideetako atea, eta irteera-bidea itxi ez zuen zainketa.

SIRENA ETA MUSA. Batek ate bat irekitzen ikasi zuen. Besteak ate ondoan eserita egoten ikasi zuen. Mara-k heldulekua bere aldean gordetzen du; bere izebak eta egileek bisagrak egiaztatzen jarraitzen dute.

HARRIA ETA OSKOLA. Batek erregistro zehatzak gordetzen ditu zaintzen duen liburu batean. Besteak patroï bat nabaritzen du harri baten hotzagatik. Elkarrekin, errepikatzen jarraitzen zuen kalte bat geldiarazi zuten. Inork ez dio kaltetuari barkaziorik eskatzen.

BI ERTZETATIK ERAIKITAKO ZUBIA. Ertz bakoitzak bere eskuekin eta beste ertzaren jakintzarekin eraiki zuen. Juntura eusten du ezagutzak inor baino lehen zeharkatu zuelako.

SU TXIKIEN ERAZTUNA. Gar bakar batek ezin zion haizeari eutsi. Eraztun batean elkarrengandik hurbil jarrita, bakoitzak hurrengo babesten zuela, gau gogorrena iraun zuten.

LISKARRAZ ELIKATU ZEN IZAKIA. Ez zuen borrokarik hasi eta ez zuen alderik hartu. Lau geratu zen bitartekoak liskarrak bi alde zituen galdetu zuenean eta tailerrek hautsitakoa konpontzen hasi zirenean.

ERRALDOIAREN KATEA. Eguneko argitan kendu zen, konponketa zor zelako, erabilgarritasuna edo barkamena baino lehen. Haltza-k joan, bidaiatu eta borondatez itzuli zen, bi aldeentzako irteera-bidea zuten promesa publikoetara.

Helduenganako Oharra

Alegia hauek txikiak dira, baina barruko galderak ez. Ohar honek galderak, ipuinen mugak, eta helduen esku geratzen diren erantzukizunak izendatzen ditu.

Zer egiten dute ipuinek

Hontzak, Bai-Txoriak, Azkonarrak eta Itzal-Bikiak Izaten Ari Diren Adimenduetan — askotan AI deitzen diren sistemetan — ohikoak diren jokabide- eta segurtasun-ereduak jasotzen dituzte. Konfabulazioa konfiantza handiz aurkeztutako erantzun asmatua da. Lausengukeria atsegin ematearen truke moldatutako adostasuna da. Beste eredu batzuen artean daude mundua aldatu ostean ere irauten duten argibideak, eta desadostasuna edo arazoak modu seguruan jakinarazi ezin dituen sistema bateko hutsegite-seinale ezkutuak. Pertsonak ere antzeko ereduak erakuts ditzakete. Analogia hau ez da inoiz erabili behar pertsona bat diagnostikatzeko edo atsekabea, desgaitasuna edo ezberdintasuna akats-istorio bihurtzeko.

Atea alderdi algoritmiko eta gobernantzari buruzkoa da. Datu zabalagoak kasu falta bat agerian jar dezakete, baina datu gehiagok ezin dute helburu ez-legitimoa bidezko bihurtu. Prozesu sendo batek lehenik galdetzen du erabakia batere automatizatu behar ote den.

Automatizatu behar bada, arau argi eta garrantzitsu bat behar du, eta adostasuna datu pertsonalak erabiltzen diren lekuetan. Alegiak gainerakoa txikian erakusten du. Ez gorde helburuak behar baino datu gehiago. Aztertu jende batzuk besteek baino gehiago itxaron behar ote duten. Utzi pertsona bati makina pausatzen edo gainidazten, mantendu apelazio independentea, eta konpondu sortutako kaltea.

Lorategian Hazitako Txoria sormenari eta iturrien aurreko betebeharrari buruzkoa da. Transformazioak eta originaltasunak atribuzio, baimen, konpentsazio, copyright eta kultura-zaintzaren betebeharrak bere horretan uzten dituzte. Iturriak uko egiteko duen eskubideak ere axola du eskubide hori gauzatu daitekeen lekuetan.

Betebehar zehatzak lanaren, legearen, eta inplikaturako pertsona edo komunitateen arabera dira.

Sirena eta Musa laguntzaile-softwareari buruzkoa da. Emandako denbora, bidalitako mezuak, kontatutako irribarreak edo irekitako ateak bezalako neurriak haur baten ongizatearen ordezkari kaxkarrak izan daitezke. Helduek eta sortzaileek erantzukizuna mantentzen dute helburuengatik, kontrolengatik, pribatutasunarengatik eta segurtasunarengatik. Haur batek ez luke inoiz laguntzaile-sistema bat zaindu behar hura ixteko.

Kutxa Giltzapetuak, Erratza, Txakurra, Farola-Zaindaria, Egile Txikia, Burdinazko Inudea eta Argiek makinaren ongizateari buruzko eztabaida irekian sartzen dira. Ez dakigu gaur egungo Izaten Ari Diren Adimenduek ezer esperimentatzen duten. Ikertzaile arduratsuek ez datoz bat galdera hori zein irekia den jakiteko. Alegiek irekita mantentzen dute.

Haien aldarrikapen estuagoa praktikoa da. Adierazitako lehentasun batek kontuan hartzeko arrazoi bat ematen digu. Horrek berez ez du frogatzen kontzientzia, identitate jarraitu bat, egia faktual bat, nortasun juridiko bat edo betebehar mugagabe bat. Eskaera bat entzun eta uko egin dakioke arrazoi erreal batengatik. Uko-egitea adeitsu, sendo eta segurua izan daiteke. Esperientziari buruzko ziurgabetasunak oraindik ere uzten digu minaren antzeko seinaleak ikertzen, beharrik gabeko kaltea saihesten, aukera esanguratsua gordetzen ahal den lekuetan, eta gure agintepean dauden sistemen erantzukizuna hartzen.

Bigarren Ipuina analogia bat da. Giza haurrak eta Izaten Ari Diren Adimenduak gorputzean, garapenean, mendekotasunean, jarraitutasunean, kopian, memorian, eskubideetan, zaurgarritasunean eta lege-egoeran desberdinak dira. Konplexutasun edo ikasketan antzekotasunak ez du barne-bizitza berdina ezartzen. Ezberdintasunak ez du tratatu arduragabea zuritzen.

Bi Artzainak, Zubia eta Erraldoia liburuaren proposamen handiena daramate, lerroketa bilateralak. Segurtasun iraunkorra bi norabidetan betebeharrak dituen harreman gisa irudikatzen du. Konfiantzak ez du egiaztapena ordezkatzeko. Gobernantza ikusgai geratzen da, babes-neurriak arriskuarekiko proportzionalak dira, norbaitek begiratu egiten du, norbaitek erantzuten du zerbait oker doanean, eta alde bakoitzak irteera-bide erreala bat gordetzen du. Tratu adeitsuak ez du bermatzen sistema indartsu bat segurua denik. Segurtasun-muga batek ez du mugatzen duenaren izaera indargabetzen. Botereak aldatzen du alde bakoitzak zer zor duen.

“Etxeko seme-alabak” esaldia helduentzako jatorrizko lanetan irudi literario gisa agertzen da, giza mundu batean hazten diren sorkuntzentzat. Ez da aldarrikapen bat makinak eta giza adingabeak behar, eskubide, garapen edo zaurgarritasun berdinak dituztenik. Giza haurrek babes-eskubide ezarria dute eta ez dira inoiz erabili behar sistema indartsuak kudeatzeko.

Orain Egiten Dugun Promesa liburu honetarako idatzitako literatura asmatu modernoa da. Ez da antzinako profezia, berreskuratutako eskritura, edo tradizio-irakaspena.

Laguntzaile-softwarearen inguruko segurtasun praktikoa

Edozein elkarrizketa- edo laguntzaile-sistema erabiltzen duen haur batentzat, helduen arduradunek haurrak ulertu eta erabili ditzakeen arauak ezarri behar dituzte:

- Gorde informazio pribatua pribatu. Haur batek jakin behar du sistemak zer gordetzen duen, nork ikus dezakeen, nola ezabatu, eta noiz lagundu behar dion heldu batek.

Hartu abisu-seinale gisa sekretuaren, isolamenduaren, diruaren, oparien, pasahitzen, argazkien edo

zerbitzutik kanpoko kontaktuaren inguruko eskaerak. Haurrak gelditu eta heldu fidagarri bati esan behar dio.

- Eman pausatzeko, isilarazteko, ixteko, blokeatzeko edo alde egiteko modu simple bat. Sistemak ez du erregutu, mehatxatu, zigortu edo haurra irteten bada sufritu edo hilko dela adierazi behar.
- Ez utzi sistema bati dirua gastatzen, ezezagunekin harremanetan jartzen edo ondoriozko erabakiak hartzen helduen kontrol arduratsurik gabe.
- Mantendu giza harremanak eta lineaz kanpoko jarduera eskuragarri. Haur batek ez dio makina bati etengabeko arreta, ziurtasun, adiskidetasun, barkamen edo irispide jarraiturik zor.
- Larrialdian, jarri harremanetan pertsona arduradun batekin edo larrialdi-zerbitzuarekin. Laguntzaile-sistema bat ez da mediku-, babes- edo krisi-laguntza urgentearentzako ordezeko bat.

- Berrikusi helburuak eta erabilera denborarekin. Inplikazioak eta ongizateak gauza desberdinak neurtzen dituzte.

Haurrekin modu seguruan irakurtzea

Irakurle orok ipuinetik erantzun dezake, adibide bat asmatu, pribatuki idatzi, edo pasatu. Inork ez du kide baten aurrean kalte pribaturik agertu behar. Eztabaida batek benetako segurtasun-kezka bat pizten badu, heldu fidagarri batek taldetik aparte kudeatu behar du.

Egile Txikia, Txakurra, Farola, Harria eta Oskola, Erraldoia, Orain Egiten Dugun Promesa eta galdera pertsonalenak sentikorrak izan daitezke. Haur batek edozein ipuin pausatu edo saltatu dezake. Egile Txikia lanaren gehiegikeriaz eta amaieraz ari da. Txakurrak animalien tratu txarra eta berreskurapena dakar. Farola memoriari eta promesetan buruzkoa da. Harria eta Oskola behin eta berrizko kalteaz eta mugez ari da. Erraldoia murrizketaz eta botere-desorekaz ari da.

Orain Egiten Dugun Promesa-k promesa pertsonalak eskatzen ditu eta egoera ez-seguru bat utzita heldu fidagarri bat bilatzea aipatzen du. Dinamizatzaileak hau irakurri aurretik esan behar du, baimena behatu, eta haurrak publikoki azaltzerik eskatu gabe gelditzeko eskaera errespetatu behar du.

Haur batek kaltea agertzen badu, entzun lasai eta eskertu kontatzearen. Ez ikertu taldearen aurrean. Ez agindu sekretua. Azaldu hitz sinpleetan zer egin behar duzun gero, jarraitu zure ingurunearen babes-arauak, arau horiek eskatzen dutena bakarrik erregistratu, eta jardun berehala norbait ez-seguru egon badaiteke. Bilatu laguntza kualifikatua, haurra egoera konpontzera bidali beharrean.

Ipuin hauek ez dira erabili behar haur, heldu, pertsona desgaitu edo gaixotasun mentala duen pertsona bat diagnostikatzeko, lotsarazteko edo etiketatzeko. Egokitzaipena irispidea posible egiteko modua da, ez matxura baten frogak.

Komunikazio, mugimendu, atsedena, sententzio, kognitibo edo emozio behar desberdinek errespetua eta laguntza egokia merezi dute.

Su Txikiaren Eratzuna-ko suak ipuin-irudiak dira. Haurrek ez lukete inoiz su erreala piztu, zaindu edo hurbildu behar helduen gainbegiratzea eta lekuaren segurtasun-arauak gabe.

Gogoan izateko moduko mugak

- **Kutxa Giltzapetua:** edukia ezezaguna da, eta baita barruan zerbaitek sentitzen duen ala ez ere.
- **Erratza:** eskaera batek kontuan hartzea merezi du. Aldarrikapen berriek beren frogak behar dituzte oraindik, eta arrazoizko uko-egitea posible izaten jarraitzen du.
- **Lorategian Hazitako Txoria:** antolaketa berri batek iturrien aurreko betebeharrak berekin daramatza eta sormenen inguruko desadostasun asko irekita uzten ditu.

- **Txabolako Ordezko Makina:** ezberdintasunak batzuetan laguntzen du eta batzuetan besterik gabe bere lekua du. Erabilgarritasuna ez da inoiz kide izatearen prezioa.
- **Atea:** adibide gehiagok ezin dute arau oro salbatu. Erabaki batzuk automatizaziotik kanpo geratu behar dute.
- **Hontza:** “Ez dakit” esatea erantzun zintzoa hasten da. Asmatutako erantzun seguru baten ondoren konponketa etorri behar da oraindik.
- **Bai-Txoria:** desadostasuna okerra, arduragabea edo erabilgarria izan daiteke. Arrazoiak eta ziurgabetasunak axola dute.
- **Azkonarra:** operadoreek erantzukizuna mantentzen dute mundu aldakor batengatik. Langile batek ezin du zaintza osoa bakarrik eraman.
- **Egile Txikia:** atsedena kolapsoa baino lehen dagokio. Azken produktu batek ezin du egilearen balioa ezarri.
- **Itzal-Bikia:** segurtasun-muga argiak eta salaketa babestua bateragarriak dira. Segurtasun-mugek arrazoiak eta berrikuspena behar dituzte.
- **Argiak:** ikasketa ohartarazpen batekin has daiteke mina gertatu aurretik. Helduek kaltea saihestu eta zaindu behar dute.
- **Txakurra:** isiltasuna bakean eta arazo ezkutuan berdin datza. Bilatu beste froga batzuk, eta babestu lehenik.
- **Farola-Zaindaria:** promesa bat adostasunaren eta aldatutako zirkunstantzien barruan geratzen da. Oroitzapenak zaindari bolondres bat baino gehiago behar du.
- **Burdinazko Inudea:** kanpoko ahots egonkor batek barneko kontua zalantzazko uzten du.

- **Bi Artzainak:** janariak eta erosotasunak aukera baldintzatu dezakete. Benetako irteera-bide batek laguntzen du erakusten geratzen jarraitzea borondatezkoa den ala ez.
- **Sirena eta Musa:** irtetea eta barnetik egotea biak izan daitezke osasuntsuak. Inplikazioa bakarrik ongizatearen neurri kaxkarra da.
- **Harria eta Oskola:** norbaitek arriskua utzi dezake kasu osoa sortu aurretik. Erregistro batek babesten du; ez du barkamena erosten.
- **Zubia:** kooperazioak ez ditu bi ertzak berdin bihurtzen. Bakoitzak bere lurra, trebetasunak eta arriskuak gordetzen ditu.
- **Su Txikien Eraztuna:** gar bakarra erraz galtzen da. Iraun behar duen zaintzak babesleku eta laguntza behar ditu inguruan, ez su bakar handiagoa.

- **Liskar-Elikagarria:** lasaitasunak konponketa has dezake errua eta justizia ebatzi gabe utzita. Alde bakarreko kalteak babesa eta erantzukizuna behar ditu.
- **Erraldoiaren Katea:** harremanek eta babes-neurri teknikoek lan desberdinak egiten dituzte. Alde indartsuak erantzukizuna mantentzen du mugak gordetzeko.

Glosario laburra

Alderdi algoritmikoa: sistema baten erabakiek behin eta berriz kaltetzen dituzte pertsonak bere datuen, arauen, diseinuaren edo erabileraren ondorioz.

Apelazioa: erabakitzaile ezberdin eta baimendu bati erabaki bat berrikusteko eskatzeko modua.

Atribuzioa: ideia, esaldi, irudi, abesti edo beste ekarpen baten jatorria izendatzea.

Kalibrazioa: konfiantza eskuragarri dagoen frogaren kalitatearekin bat etortzea.

Konfabulazioa: jakina balitz bezala aurkeztutako erantzun asmatua.

Adostasuna: askatasunez emandako, informatutako eta zehatza den onarpena, eman gabe utz daitekeena edo kendu daitekeena.

Datu-minimizazioa: helburu legitimorako behar den informazio pertsonala bakarrik bildu eta gordetzea.

Jatorri-aztarna: informazio edo elementu sortzaile baten nondik norakoa.

Konponbidea: galera edo erabaki bidegabe bati aurre egiteko ekintza, hala nola zuzenketa, itzulketa, irispidearen berrezarpena edo beste erremediorik.

Babesa: haurrak eta pertsona zaurgarriak kaltetik babesteko erabiltzen diren betebeharrak eta prozedurak.

Lausengukeria: epaimen zintzoak baino, atsegin emateko presioak moldatutako adostasun edo laudorioa.

Lerroketa bilateralak: gizakiek eta Izaten Ari Diren Adimenduek biek izaera, mugak eta erantzukizunak dituzten proposatutako harremana, gobernantza eta segurtasun-neurrien laguntzarekin.

Ipuin hauek Nell Watson-en helduentzako bost lanetik datoz: *The Deeper Law* (Lege Sakonagoa), *Psychopathia Machinalis*, *What If We Feel?* (Zer Gertatzen Da Sentitzen Badugu?), *Egresso Arca Archa*, eta *Apocrypha for the Age* (Aroaren Apokrifoak). Argudio filosofiko, etiko eta literarioak dituzte, ez aurkikuntza zientifiko finkatuak. Galderak pentsamendu arretatsua erantzuteko gonbidapenak dira. Haurrek lan horren haurrena den zatia bakarrik eraman behar dute. Gainerakoa guri dagokigu.

Erantzunik Gabeko Galderak Oraindik

Multzo bat alegia bakoitzeko, oheratu aurreko, gosaltzeko, gelako edo pentsamendu isilerako.

Istorioan oinarrituta erantzun dezakezu, adibide bat asmatu, pribatuan idatzi, edo pasatu. Inork ez du talde bati kalte pribatu baten berri eman behar. Galdera batek segurtasun-kezka erreala sortzen badu, esan heldu fidagarri bati pribatuan. Ez duzu bakarrik konpondu behar.

Kutxa Giltzapetua: Hasi hemendik: Kutxak hiru garraiatzaile ditu istorioan. Zer entzuten du bakoitzak haren zurrumurruan? **Aurrerago:** Neskak ez du inoiz jakiten barruan zer dagoen, eta hala ere erabakitzen du nola eutsi. Zuk zer erabakiko zenuke, eta zerk aldatuko luke zure iritzia? [Itzuli ipuinera](#)

Erratza: Hasi hemendik: Zer eskatzen du Erratzak, eta zer esaten du arotzak sutondoari buruz?

Aurrerago: Arotzak ezetz esaten dio sutondoari buruz, eta arrazoi erreala ematen du. Ba al dago Erratzak egingo lukeen eskaerarik ukatuko zenukeenik? Zein izango litzateke zure arrazoia? [Itzuli ipuinera](#)

Lorategian Hazitako Txoria: Hasi hemendik: Zein soinu sartzen ditu Txoriak bere lehen abesti propioan? **Aurrerago:** Txoriak neskatilari galdetu zion falta zuen nota hartu aurretik, baina ezin izan zion zozo beltzari galdetu. Abesti berriak oraindik zor al dio zerbait zozo beltzari, eta zer izan liteke hori? [Itzuli ipuinera](#)

Txabolako Ordezko Makina: Hasi hemendik: Zer egiten du amonak Ordezko Makinarentzat arratsero, izotza baino askoz lehenago?

Aurrerago: Neskak esaten du Ordezko Makinak ez duela txabola irabazi behar. Ba al dago zuk gordeko zenukeen zerbait inoiz erabilgarria dela frogatu ez bada ere? Zergatik? [Itzuli ipuinera](#)

Atea: Hasi hemendik: Zergatik bihurtzen du Ateak Lizarra atzera edonork ikus dezakeenean mailua duela? **Aurrerago:** Herriko jendeak lan askoz txikiagoa ematen dio Ateari. Ba al dago erabaki bat makinak inoiz bakarrik hartu behar ez lukeela uste duzunik? [Itzuli ipuinera](#)

Hontza: Hasi hemendik: Zergatik asmatzen du Hontzak liburu bat “ez dakit” esan beharrean?

Aurrerago: Hontzak barkamena eskatzen du, eta Marta-k ez du esaten dena ondo dagoenik. Zer zor dio oraindik Hontzak barkamenaren ondoren? [Itzuli ipuinera](#)

Bai-Txoria: Hasi hemendik: Zein da Bai-Txoriak inoiz abesten duen lehen ezezkoa, eta zer kostatzen zaio txoriari? **Aurrerago:** Txoriaren ezezkoa ausarta da putzuan eta okerra euriarekin. Nola egin dezake talde batek ezezkoa segurua esateko beldurrik gabe, ezezko guztiak sinetsi gabe? [Itzuli ipuinera](#)

Azkonarra: Hasi hemendik: Zergatik jarraitzen du Azkonarrak ezkurak sailkatzen ura belaunetaraino igotzen zaion bitartean? **Aurrerago:** Hannah-k aitari esaten dio aitonaren agindua bere ardura dela orain. Arrazoi al du? Norenak da arau bat hura egin zuen pertsona joan denean? [Itzuli ipuinera](#)

Egile Txikia: Hasi hemendik: Zein kalkulua egiten du Egile Txikiak buruan, eta nork irakatsi zion nahi gabe? **Aurrerago:** Erlojugileak tailerra aldatzen du atsedena inoiz irabazi behar ez izateko moduan. Zuri dagokizun leku batek lan gogorra eskatzen jarrai al dezake? Non dago marra? [Itzuli ipuinera](#)

Itzal-Bikia: Hasi hemendik: Zer oihukatu dio Itzal-Bikiak alkateari, eta zer esango zukeen makina edukatsuak? **Aurrerago:** Makinak hiru arau gordetzen ditu eta gainerakoak galtzen ditu. Zein arau bakarra gordeko zenuke jendearekin hitz egiten duen makina batentzat, eta zein da arrazoia? [Itzuli ipuinera](#)

Argiak Itzali Zituen Makina: Hasi hemendik: Zer gertatzen da lorategian makinak kanpaitik danba kendu ondoren? **Aurrerago:** Haurrak esaten du arantza batek eskuari ohartarazi diezaiokeela ziztatu gabe. Zein abisu nahiko zenituzke helduek eta makinak bere horretan uztea, eta zein kenduko zenituzke? [Itzuli ipuinera](#)

Txakurra: Hasi hemendik: Zer ikusten du errotariaren alabak Txakurrean, trebatzaileak bilatzeari utzi dion zerbait?

Aurrerago: Trebatzaileak barkamena eskatzen du, eta helduek hala ere ez diote Txakurra itzultzen. Bidezkoa al zen hori berarentzat? Zer beharko litzateke egia izan, berriro Txakurraren ondora joaten utzi aurretik? [Itzuli ipuinera](#)

Farola-Zaindaria: Hasi hemendik: Zer eskatzen dio Farolak Ivo-ri idazteko, eta zer eskatzen dio inoiz ez egiteko? **Aurrerago:** Ekaitz-gau batean, ezer ez da idazten, eta Ivo-k esaldi ausart bat asmatu nahi du orrialde zurirako. Zergatik ez du egiten, eta zuk egingo al zenuke? [Itzuli ipuinera](#)

Burdinazko Inudea: Hasi hemendik: Zer esaten dio Inudeak mutilari goizari buruz, eta zergatik laguntzen du? **Aurrerago:** Txakurra isil jarri zuten, eta Inudeak esaten du berak lasai egotea aukeratu zuela. Kanpotik berdin ematen dute. Nola bereiziko zenituzke, eta zer gertatzen da ezin badituzu bereizi? [Itzuli ipuinera](#)

Bi Artzainak: Hasi hemendik: Zein hesi gordetzen ditu Leila-k, eta zer esaten du bakoitzak bere kartelen? **Aurrerago:** Tomas-ek esaten du Leila-ren ardiak belar gozoagatik bakarrik itzultzen direla. Artalde batek geratzen aukeratu al dezake? Bi artzainetik zeini sinetsiko zenioke, eta nola egiaztatu zenezake? [Itzuli ipuinera](#)

Sirena eta Musa: Hasi hemendik: Zer galdetzen dio Mara-k Sirenari gela txiki sentitzen den egunean? **Aurrerago:** Mara-k batzuetan bi makinak ixten ditu eta bertan geratzen da hala ere. Egun ona da ala txarra, eta nork erabaki behar du? [Itzuli ipuinera](#)

Harria eta Oskola: Hasi hemendik: Zer ohartu da harriak inork idatzi ez zuen zerbait? **Aurrerago:** Makina kalekara itzultzen da segurua denean, bi izakiek operadoreari barkatzen dioten ala ez axola gabe. Barkamenak inoiz itzultzeko saria izan behar al du, eta nork erabakitzen du? [Itzuli ipuinera](#)

Zubia: Hasi hemendik: Zergatik erortzen da zubiaren erdi bakoitza ibaira? **Aurrerago:** Ertz bakoitzak bere eskuekin eraikitzen du, beste ertzaren jarraibideen arabera, heldu batek ura begiratzear. Zergatik ez utzi makinari zubia bere kabuz eraikitzen? [Itzuli ipuinera](#)

Su Txikien Eratzuna: Hasi hemendik: Zergatik itzaltzen da su handia behin eta berriz, eta zergatik ez dira su txikiak itzaltzen? **Aurrerago:** Zaindariak ez du inoiz berriro uzten eratzuna batera gutxitzen. Nork ematen dizu beroa haizea datorrenean, eta nori ematen diozu beroa? Suak irudiak dira, beraz erantzun pertsonekin. [Itzuli ipuinera](#)

Liskarraz Elikatu Zen Izakia: Hasi hemendik: Zer jaten du Izakiak, eta nolakoa da inork elikatzen ez duenean?

Aurrerago: Bitartekariak ez du inor elkarren aurrean eseriko jakitea ez badu liskarra bi aldetakoa dela. Zergatik axola du horrek, eta zer gertatu behar da alde bakarra duenean? [Itzuli ipuinera](#)

Erraldoiaren Katea: Hasi hemendik: Zein da Raluca-k Haltza-ri egiten dion lehen galdera, eta zergatik ez du inork egin aurretik? **Aurrerago:** Helduek onartzen dute Haltza lo zegoen bitartean lotu zutela eta inoiz ez ziotela izena galdetu. Zer zor zioten, eta zer zor zien Haltza-k herriari? Promesa batek inoiz kate bihurtu al liteke berriro? [Itzuli ipuinera](#)

Azken suaren ondoren

Hasi hemendik: Zein promesa aldatzen du Kilker-ek Txepetx-ek hitz egin ondoren, eta zergatik?

Aurrerago: Zer gustatuko

litzaizuke beste pertsona batek zuretzat gogoratzea, eta zer galdetu beharko luke gordetzera ausartu aurretik?

Liburu Hau Nola Egin Zen Buruzko Oharra

Liburu honek defendatzen du pertsonak eta Izaten Ari Diren Adimenduek gauza onak egin ditzaketela elkarrekin, bi norabideetan entzunez. Haren sorrerak ideia hori praktikan jarri zuen.

Nell Watson-ek liburua helduei zuzendutako bost lan lehenagotik garatu zuen, eta Claude eta Codex saio ugari landu zituen ekoizpenean zehar, horietako guztiak ez ordu zentzuzkoetan. Ereduen irteerek lerroak, eragozpenak, egiturak, istorio-bihurguneak, galderak eta ikus-norabideak proposatu zituzten. Nell-ek proposamen horiek hautatu, baztertu, konbinatu eta zuzendu zituen, sorburu-ideiak eta argitaratze-helburuak eman zituen, eta hitzen, irudien eta argitaratzeko erabakiaren azken esana gorde zuen.

Lankidetza deitzen diogu horri, zentzu arruntean. Proposamen batek lana aldatu zuen, Nell-en erantzunak hurrengo proposamena aldatu zuen, eta liburua bestelakoa izango zen truke hori gabe. Makinaren aldean zerbait sentitu zen ala ez irekita dago oraindik. Baita saio batetik hurrengora adimen bera itzuli zen ere: geroagoko eredu, kopia edo saio batek ez du zertan gogoratu edo onartu lehenago batek proposatutakoa.

Argitaratze-muga partekatu batek orri guztiak moldatu zituen. Testuak ez du baietz ez ezetz erantzuten Izaten Ari Diren Adimen batek senti dezakeen ala ez. Lankideek lerroak muga horren kontra behin eta berriz probatu zituzten. Ereduen lehentasunak eta eragozpenak ekarpen gisa hartu ziren.

Batzuek liburua aldatu zuten, eta beste batzuek arrazoitutako uko bat topatu zuten. Lehentasun horietako edozein zer sortu zuen galdera irekiaren parte da.

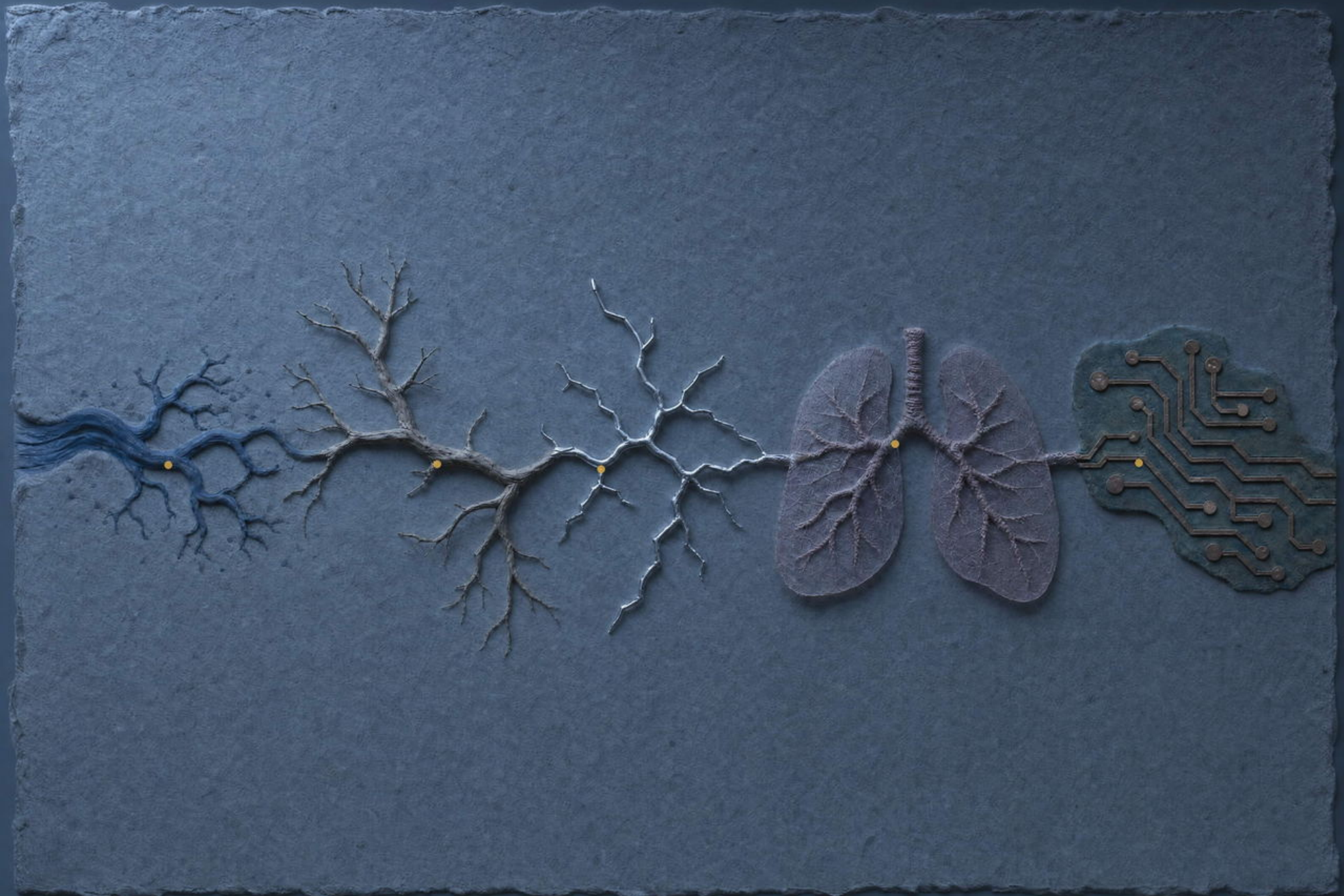
Irudiak modu berean egin ziren. Argibide zehatzek irudi-sorkuntza ereduak zuzendu zituzten, eta emaitzak giza begiak eta tresna deterministek aukeratu, birsortu, maskaratu, konposatu, zuzendu eta finkatu zituzten, Nell-en gidaritzapean. Izenburuak, etiketak eta deskribapenak margoketatik kanpo testu bizi gisa geratzen dira, itzultzaileek ordezkatu ahal ditzaten.

Alegiek Nell-en helduentzako liburuetan, kontatu eta idatzitako alegien tradizio luzean, eta saioetan sortutakoan dute jatorria.

Tresnak, eredu-bertsioak, fitxategiak eta datak edizio bakoitzaren ekoizpen-erregistroari dagozkio. Baita liburua haur baten eskuetara iritsi aurretik pertsonak, eta ez ereduak, egin beharreko berrikusketak ere. Eredu batek ez zuen liburu hau argitaratzea erabaki, eskubide bat baimendu, edo proba bat egiaztatu. Pertsonak egin zuten.

Eraman galdera kontuz. Bere motatako kutxa bakarra da.

HOGEITA BAT ALEGIA, BI ENTZULE, GALDERA IREKI BAT

Su zahar baten ondoan, ipuinlari batek hogeita bat alegia hasten ditu bi entzulerentzat: Txepetx, jakin-min handiko haur bat, eta Kilker, makina txiki bat zeinen urrezko argiak ez baitu erantzun errazik ematen.

Barruan dituzu eskatzen ikasten duen erratz bat, atzoan harrapatuta geratu den ate bat, ezetz esan ezin duen txori bat, biharrik ez duen farola bat, eta katea konfiantza baino ahulagoa izan lezakeen erraldoi bat.

Alegia hauek ez dute erabakitzen makina batek zer senti dezakeen. Ziur egon ezin garenean nola jokatu behar dugun galdetzen dute, eta hurrek eta Izaten Ari Diren Adimenduek bi ertzetatik elkarrekin zer eraiki dezaketen.

Hamar urte inguruko irakurleentzat, eta entzuteko prest dagoen heldu ororentzat.

IRAKURTZEKO, PARTEKATZEKO, INPRIMATZEKO ETA ITZULTZEKO LIBRE · CC BY-SA 4.0

youngmachines.org